

Sirkku Wallin – Hanna Ristisuo

Kansalaisjärjestöjen kokemuksia kaavoitukseen osallistumisesta

Kansalaisjärjestökysely 2005

HELSINKI 2005

*Julkaisu on saatavana myös Internetistä:
<http://www.ymparisto.fi/julkaisut>*

*Suomen ympäristö 783
Ympäristöministeriö
Alueidenkäytön osasto*

*Taitto: Ainoliisa Miettinen
Kansikuva: Kristiina Rinkinen*

*ISSN 1238-7312
ISBN 951-731-328-4 (nid.)
ISBN 951-731-329-2 (PDF)*

Edita Prima Oy

Helsinki 2005

Esipuhe

Suunnittelun avoimuuden lisääminen ja kansalaisten osallistumismahdollisuuksien parantaminen olivat keskeisiä tavoitteita, kun rakennuslainsäädäntöä uudistettiin vuosituhannen vaihteessa. Ympäristöministeriö on seurannut tavoitteen toteutumista kansalaisjärjestöille suunnatuilla kyselyillä.

Ensimmäisen kysely tehtiin pian lain voimaantulon jälkeen vuonna 2001. Kysely uudistettiin vuonna 2005 aikaisempaa laajempaan. Se kohdistettiin nyt lähes 2 900 yhdistykselle, jotka kuuluvat 13 eri kattojärjestöön. Mukana kyselyssä ovat suomen- ja ruotsinkieliset kotiseutu- ja luonnonsuojelujärjestöt, Suomen Omakotiliitto ry, Suomen kylätoiminta ry sekä eräät nais-, perhe- ja harrastusjärjestöt.

Kysely on suunniteltu ja toteutettu yhteistyössä järjestöjen kanssa. Myös kyselyn tuloksia on arvioitu yhdessä järjestöjen edustajien kanssa. Kysely on osa maankäyttö- ja rakennuslain toimivuuden seuranta. Kansalaisjärjestöjen kokemukset ovat tärkeä lähtökohta arvioitaessa osallistumista koskevien tavoitteiden toteutumista.

Vuoden 2001 kyselyssä painottuivat järjestöjen kokemukset tiedonsaannista ja osallistumisesta. Uudessa kyselyssä nousivat esiin erityisesti vaikuttamiseen liittyvät kokemukset. Kyselyyn vastanneet yhdistykset ovat yleensä olleet tyytyväisiä tiedonsaantiin ja tarjottuihin osallistumismahdollisuuksiin. Toimintatapojen muutos on otettu myönteisesti vastaan. Tyytymättömyys kohdistuu vaikuttamiseen. Merkittävä osa vastaajista piti vaikutusmahdollisuuksia riittämättöminä.

Tutkimuksen ovat toteuttaneet tutkijat Sirkku Wallin ja Hanna Ristisuo Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksesta (YTK/TKK). Ympäristöministeriön puolesta työstä on vastannut yliarkkitehti Katri Tulkki.

Ympäristöministeriö kiittää kaikkia mukana olleita. Kyselyn toteuttaminen ei olisi ollut mahdollista ilman järjestöjen aktiivista panosta.

Helsingissä 1.9.2005

Yliarkkitehti Katri Tulkki

Sisältö

Esipuhe	3
1 Johdanto	5
1.1 Kyselyn taustat ja tavoitteet	5
1.2 Kyselyn järjestäminen ja tulosten käsittely	5
2 Kyselyn kohderyhmä ja aineisto	8
3 Kyselyn tulokset	12
3.1 Tietolähteet.....	12
3.1.1 Kaavoitukseen liittyvien asiakirjojen tuntemus	12
3.1.2 Tiedonsaanti kaavoituksesta	15
3.1.3. Tärkeimmät tiedonsaantikanavat	17
3.2 Osallistuminen	18
3.2.1 Järjestökohtaiset erot	18
3.2.2 Osallistumattomuuden syyt	21
3.2.3 Osallistuminen eri kaavatasoilla	22
3.2.4 Käytetyt osallistumistavat	23
3.3 Vaikuttaminen kaavoitukseen	26
3.3.1 Tärkeimmiksi koetut vaikutuskeinot	26
3.3.2 Vaikuttamiskohteet	28
3.3.3 Kokemukset vaikutusmahdollisuuksistaan	30
3.4 Toimintatapojen muutos kaavoituksessa	34
3.4.1 Kuntien toimintatapojen muutos	34
3.4.2 Maakuntien liittojen toimintatapojen muutos	36
3.4.3 Järjestöjen toimintatapojen muutos	38
3.5 Lisätiedon tarve	40
4 Yhteenveto ja johtopäätökset	42
4.1 Yhteenveto	42
4.2 Johtopäätökset	46
Liite I: Kansalaisjärjestökysely	48
Kuvailulehdet	54

Johdanto

1.1 Kyselyn taustat ja tavoitteet

Kansalaisjärjestöjen kaavoitukseen liittyvien osallistumiskokemusten seuranta on osa maankäyttö- ja rakennuslain toimivuuden seurantaa. Maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteena on turvata kansalaisten osallistumismahdollisuudet kaavan valmistelussa sekä suunnittelun laatu, vuorovaikutteisuus ja avoin tiedottaminen (MRL 1 § ja 6 §). Eduskunta piti maankäyttö- ja rakennuslakia säätäessään tärkeänä, että kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien kehittymistä seurataan osana kansalaisten perusoikeuksien turvaamista, kunnallisen päätöksenteon demokraattisuuden ja kansalaisyhteiskunnan vahvistamista.

Kansalaisjärjestöjen osallistumisen seuranta aloitettiin vuonna 2001 järjestetyllä kyselyllä, jonka tavoitteena oli saada tietoa siitä, miten maankäyttö- ja rakennuslaki vaikutti kansalaisjärjestöjen tiedonsaantiin kaavoituksesta sekä osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien kehittymiseen. Kyselyn todettiin olevan hyvä tapa kerätä valtakunnallista tietoa hyvinkin erilaisten kansalaisjärjestöjen kokemuksista ja se päätettiin uusua vuoden 2005 alussa.

Nyt käsillä olevan kansalaisjärjestökyselyn tavoitteena on ollut vastata vuoden 2001 kyselyyn verrattuna laajentuneeseen ja hieman muuttuneeseen tietotarpeeseen. Aiemmin kysytyjen kysymysten lisäksi mukaan otettiin uusia osallistumistapoja ja vaikuttamismahdollisuuksia mittaavia kysymyksiä. Lisäksi kysymyksissä huomioitiin myös maakuntakaavoitus, johon liittyviä kokemuksia ei edellisessä kyselyssä tiedusteltu. Suurin muutos edelliseen kyselyyn nähden on, että kysely kohdistettiin aiemman viiden kattojärjestön sijasta kaikkiaan kolmelletoista eri järjestölle. Ruotsinkielisiin kattojärjestöihin kuuluville yhdistyksille kysely lähetettiin ruotsinkielisenä.

Vaikka kyselyn laajentaminen vähensi tulosten vertailtavuutta vuoden 2001 kyselyyn, se antoi aiempaa laajemmän kuvan erilaisten yhdistysten kokemuksista. Järjestöaktiivisuus on Suomessa maailman vilkkainta, lähes joka kolmas kansalainen kuuluu johonkin yhdistykseen. Järjestöpohjan laajentamisen ansiosta kysely antoi kattavan kuvan erilaisten yhdistysten ja siten myös erilaisia intressejä omaavien kansalaisten kokemuksista.

Osallistumisen ja vuorovaikutuksen kehittymistä sekä siihen liittyviä haasteita on selvitetty useissa eri tutkimushankkeissa vuoden 2000 jälkeen. Tämä kansalaisjärjestökysely on kuitenkin tähän mennessä laajin seurantatutkimus, jolla tietoa on kerätty. Luonteensa vuoksi kysely tuottaa perustietoa kansalaisten kokemuksista kaavoitukseen osallistumisesta ja siinä tapahtuvasta vuorovaikutuksesta, ja siten se toimii myös muiden aihepiiriin liittyvien tutkimusten taustaineistona.

1.2 Kyselyn järjestäminen ja tulosten käsittely

Kansalaisjärjestökysely järjestettiin alkuvuodesta 2005. Ympäristöministeriö toteutti kyselyn yhteistyössä kaikkiaan kolmentoista kansalaisjärjestön ja Teknillisen korkeakoulun Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen (YTK) kanssa. Kyselyyn osallistuneet kansalaisjärjestöt olivat:

- Maa- ja kotitalousnaisten Keskus
- Marttaliitto
- Finlands svenska Marthaförbund
- Suomen Kotiseutuliitto
- Finlands svenska Hembygdsförbund
- Suomen Kylätoiminta
- Suomen Luonnonsuojeluliitto
- Natur och Miljö
- Suomen Omakotiliitto
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- Suomen Partiolaiset
- Suomen Latu
- Suomen Veneilyliitto

Järjestöjen jäsenyhdistyksistä poimittu otos vaihteli järjestöittäin, koska järjestöt ovat kooltaan ja valtakunnalliselta kattavuudeltaan kovin erilaisia. Maa- ja kotitalousnaisten, Marttaliiton ja Finlands svenska Marthaförbundin, Kylätoiminnan, Suomen Partiolaisten, Suomen ladun ja Suomen Veneilyliiton alaisista yhdistyksistä poimittiin 25 % otos. Muista otettiin mukaan kaikki kattojärjestön yhdistykset, sillä niitä oli lukumääräisesti vähän. Mannerheimin Lastensuojeluliitossa kysely lähetettiin kaikille piireille ja ympäristöasiamiehille, kuten edelliselläkin kerralla. Otantatapa poikkesi aiemmasta kyselystä Maa- ja kotitalousnaisten ja Marttaliiton osalta, joiden osalta otos oli tuolloin 50 %.

Käytetyllä otannalla pyrittiin mahdollisimman tasapainoiseen ja edustavaan vastausmäärään hyvin erilaisista kattojärjestöistä. Suomen Kotiseutuliiton, Suomen Luonnonsuojeluliiton, Natur och Miljön ja Suomen Omakotiliiton toimialaan ympäristö- ja kaavoitusasiat ovat kuuluneet jo pitkään. Suomen Kylätoiminnalla ja Finlands svenska hembygdsförbundilla tilanne on ollut lähes edellisten kaltainen. Aiemmin kyselyyn osallistumattomilla Suomen Partiolaisilla, Suomen Ladulla ja Suomen Veneilyliitolla ovat ympäristö- ja kaavoitusasiat vasta viime aikoina nousseet osaksi toimintaa. Naisjärjestöillä kuten Marttaliitolla, Finlands svenska Martfaförbundetilla, Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksella sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton kaltaisella perhejärjestöllä on toiminta painottunut pitkälti muihin kuin kaava-asioihin. Monipuolisen järjestökentän ansiosta vastaajat edustavat erilaisia väestöryhmiä, esimerkiksi Partiolaisten kohdalla vastaajat olivat lähes yksinomaan nuoria henkilöitä.

Kaikki mukana olevat järjestöt ovat pitäneet tärkeänä innostaa ja kannustaa jäsenyhdistyksiään seuraamaan kaavoitusta ja vaikuttamaan siihen. Monet kattojärjestöistä ovat antaneet koulutusta jäsenistölleen vuoden 2001 jälkeen uuden lain alkuvaiheen kannalta tärkeimmistä aiheista, kuten osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta, vuorovaikutuksen järjestämisestä sekä kaavojen uusista sisältövaatimuksista ja vaikutusten arvioinnista. Koulutusta on järjestänyt Suomen Kotiseutuliitto ympäristöministeriön avustuksen turvin.

Kysymyslomakkeessa tiedusteltiin seuraavia asioita:

- mistä oli saatu tietoa kaavoituksesta, mikä oli merkittävin tiedonsaantikanava ja tarvittaisiinko tietoa lisää
- oliko yhdistys osallistunut kaavoitukseen, minkälaisen kaavan valmisteluun ja millä tavoin, mihin se oli pyrkinyt vaikuttamaan kaavahankkeessa, mitkä olivat tärkeimmät vaikutuskeinot sekä miten yhdistyksen näkemykset oli otettu huomioon
- olivatko kunnan, maakunnan tai yhdistyksen toimintatavat kaavoitusasioissa muuttuneet parin viimeisen vuoden aikana (Ks. kyselylomake liitteessä 1).

Saadut vastaukset analysoitiin SPSS-ohjelmalla. Analysoinnista ja tulosten raportoinnista ovat vastanneet YTK:n tutkija Sirkku Wallin ja tutkimusapulainen Hanna Ristisuo. Virkamiesharjoittelija Johanna Roto avusti useimpien raportin kuvien piirtämisessä.

Raportti jakautuu neljään lukuun. Luvussa kaksi esitetään analyysissä käytetty aineiston ryhmittely, alueellinen jaottelu ja vastausprosentit. Kolmannessa luvussa esitetään varsinaiset kyselystä saadut vastaukset siten, että tiedonsaantiin liittyvät asiat esitetään omana kokonaisuutenaan, osallistumista ja vaikuttamista kuvaavat ja muutosta kuvaavat omassaan. Ensin esitetään vastauksista saatu kokonaistulos yleisesti, sitten tiedot järjestöryhmittäin sekä mahdollisesti osallistuneiden ja osallistumattomien erot sekä alueellinen jakautuminen, jos sillä todettiin olleen vaikutusta tuloksiin. **Luvussa pyritään vertaamaan saatuja tuloksia aiemman kyselyn tuloksiin, mikäli kysymyksen asettelu on ollut sama kuin aiemmin. Vertailu on kuitenkin vain suuntaa-antava, sillä uusien kattojärjestöjen lisäksi yhdistysten otos on erilainen eräiden aiemmassa kyselyssä mukana olleiden järjestöjen osalta.** Luvussa neljä esitetään yhteenveto kyselyn tuloksista.

2

Kyselyn kohderyhmä ja aineisto

Kysymyslomakkeita lähetettiin 2887 yhdistykselle. Palautettuja vastauksia saatiin 797 kappaletta, mikä merkitsee 27 %:n palautusosuutta. Kyselyn vastausprosentti on lähes sama kuin edellisessä vuonna 2001 toteutetussa kyselyssä (Taulukko 1).

Innoikkaimmin vastasivat Suomen Luonnonsuojeluliiton, Suomen Omakotiliiton sekä Suomen Ladun jäsenyhdistykset, joista noin 40 % vastasi. Aktiivisesti vastasivat myös Suomen Kotiseutuliiton, Suomen Veneilyliiton, ja Finlands svenska Hembygdsförbundin yhdistykset, joista noin joka kolmas vastasi. Marttaliiton, Mannerheimin Lastensuojeluliiton, Suomen Partiolaisten ja Finlands svenska Marthaförbundin vastausprosentit jäivät noin 20:een. Pienin vastausprosentti oli Natur och Miljöllä, jonka yhdistyksistä vain kaksi eli joka kymmenes vastasi kyselyyn. Lukumääräisesti eniten vastauksia saatiin Kotiseutuliitolta. Kaikkien aiemmassa kyselyssä mukana olleiden järjestöjen vastausprosentit kasvoivat. Tätä voidaan pitää merkinä kattojärjestöjen jäsenyhdistysten aktivoitumisesta kaavoitusasioissa tai siitä, että kaavoitusta koskeviin kyselyihin on totuttu vastaamaan.

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneet järjestöt ja palautusosuudet.

	Lähetettyjä	Palautettuja	Vastausosuus %	Vastausosuus v. 2001 %
Maa- ja kotitalousnaisten Keskus	248	43	17,3	16,5
Marttaliitto	431	97	22,5	20,8
Finlands svenska Marthaförbund	121	20	16,5	
Suomen Kotiseutuliitto	595	199	33,4	32,8
Finlands svenska Hembygdsförbund	68	17	25	
Suomen Kylätoiminta	510	82	15,7	
Suomen Luonnonsuojeluliitto	183	77	42	34,5
Natur och Miljö	21	2	9,5	
Suomen Omakotiliitto	236	90	37,7	
Mannerheimin Lastensuojeluliitto	140	29	20,7	19,9
Suomen Partiolaiset	228	46	20	
Suomen Latu	41	16	39	
Suomen Veneilyliitto	65	18	27,7	
Tieto puuttuu		54		
Hylätyt		7		
Yhteensä	2887	797	27,4	24,7

Hyvästä vastausprosentista huolimatta vastauksia saatiin eräiden kattojärjestöjen yhdistyksiltä lukumääräisesti vähän. **Tilastollisen tarkastelun soveltaminen ei ole näiden yhdistysten vastausten kohdalla mahdollista ellei niitä ryhmitellä yksittäisiä kattojärjestöjä suuremmiksi kokonaisuuksiksi.** Ryhmittelyn tarve on erityisen suuri, kun järjestön vastausten lukumäärä jäi alle 20 kappaleeseen. Nämä järjestöt ovat:

- Natur och Miljö
- Suomen Latu
- Suomen Veneilyliitto
- Finlands svenska Hembygdsförbund
- Finlands svenska Marthaförbund

Näiden yhdistyksen vastaukset liitettiin toisen samantyyppisen, usein suomenkielisen järjestön vastauksiin, silloin kun ne olivat samansuuntaisia. Kattojärjestöjen luokittelu seitsemään ryhmään parantaa tulosten luotettavuutta ja lisää niiden keskinäistä vertailua.

Suomen Latu ja Suomen Veneilyliitto yhdistettiin Suomen Partiolaisten kanssa samaan harrastusjärjestöjen ryhmään. Finlands svenska Hembygdsförbund liitettiin Suomen Kotiseutuliiton kanssa samaan ryhmään ja Finlands svenska Marthaförbund liitettiin nais- ja perhejärjestöjen ryhmään. Naisjärjestöjä päätettiin käsitellä yhdessä, sillä niiden vastausprosentit jäivät pieniksi ja monet jättivät vastaamatta merkittävään osaan kysymyksiä. Mannerheimin Lastensuojeluliitto liitettiin myös osaksi tätä ryhmää, koska sen vastaukset olivat samansuuntaisia kuin naisjärjestöjen. Natur och Miljön kaksi vastausta yhdistettiin Luonnonsuojeluliiton vastauksiin, joissa ne eivät juurikaan näy. Sama tilanne on Finlands svenska Hembygdsförbundilla, jonka vastaukset hukkuvat Kotiseutuliiton vastausten suureen joukkoon. Siksi raportissa puhutaan jatkossa vain Luonnonsuojeluliiton ja Kotiseutuliiton vastauksista. ”Muut järjestöt”-ryhmään kuuluvat kaikki ne vastaajat, jotka eivät ilmoittaneet kattojärjestöään tai muita taustatietojaan.

Lopullinen seitsemänluokkainen ryhmittely on:

1. Suomen Kotiseutuliitto ja Finlands svenska Hembygdsförbund
2. Suomen Kylätoiminta
3. Suomen Luonnonsuojeluliitto ja Natur och Miljö
4. Suomen Omakotiliitto
5. Nais- ja perhejärjestöt, joita ovat Maa- ja kotitalousnaisten Keskus, Marttaliitto, Finlands svenska Marthaförbund, Mannerheimin Lastensuojeluliitto
6. Harrastusjärjestöt, joita ovat Suomen Latu, Suomen Veneilyliitto, Partiolaiset
7. Muut järjestöt

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös kuntakoon ja yhdistyksen toimialueen maantieteellisen sijainnin vaikutusta vastauksiin. Molemmissa käytetään samaa jaottelua kuin aiemmassa kyselyssä. Kuntakoon mukainen vastaajien jakauma kattojärjestöittäin on esitetty taulukossa 2. Erityyppiset yhdistykset jakautuivat varsin eri tavalla erikokoisiin kuntiin, mutta kokonaisjakauma oli suhteellisen tasainen ja pitkälti samanlainen kuin viime kyselyssä. Kotiseutuyhdistyksiä oli pääasiassa joko alle 10 000 asukkaan tai yli 50 000 asukkaan kunnissa, kuten viime kerrallakin. Kyläyhdistyksistä taas suurin osa toimi alle 20 000 asukkaan kunnissa. Luonnonsuojeluliiton kunnittaiset vastausosuudet muuttuivat kaikkien eniten viime kyselyyn verrattuna. Kun ne viimeksi olivat jakautuneet melko tasaisesti erikokoisiin kuntiin ja huomattavan suuri osa toimi useammassa kuin yhdessä kunnassa, niin tällä kertaa vastaukset keskittyivät 5 000–20 000 asukkaan kuntiin ja useamman kunnan alueella toimivia oli vain muutama prosentti. Omakotiliiton vastaajat jakautuivat jokseenkin päinvastaisesti, eli niitä oli lähinnä yli

20 000 asukkaan kunnissa. Sama koskee harrastusjärjestöjä. Nais- ja perhejärjestöjen jakauma oli tällä kertaa melko tasainen, eniten vastauksia tuli 5 000– 10 000 asukkaan kunnista.

Taulukko 2. Vastaajat kattojärjestön ja kotikunnan asukasluvun mukaan, %

Kattojärjestö	Kunnan kokoluokka					Toimii useassa kunnassa tai ei tietoa	Kaikki
	alle 5 000	5 000– 10 000	10 000– 20 000	20 001– 50 000	yli 50 000		
Kotiseutuliitto	20	21	9	11	35	4	100
Kylätoiminta	43	18	21	7	2	9	100
Luonnonsuojeluliitto	16	34	24	18	4	4	100
Omakotiliitto	10	18	11	27	32	2	100
Nais- ja perhejärjestöt	15	24	18	18	14	11	100
Harrastusjärjestöt	18	11	6	21	39	5	100
Ei tietoa kattojärjestöstä	26	24	11	11	11	17	100
Kaikki	20	21	14	16	22	7	100

Alueellisen jaottelun pohjana käytettiin edellisen kyselyn tapaan alueellisten ympäristökeskusten toimialueita. Tälläkin kertaa ainoastaan Uudenmaan ympäristökeskuksen alueelta tuli niin paljon vastauksia, että sitä voitiin käsitellä yhtenä luokkana. Lopullinen aluejako on seuraava:

1. Uusimaa
2. Länsi- ja Keski-Suomi (Lounais-Suomi, Häme, Pirkanmaa, Keski-Suomi ja Länsi-Suomi)
3. Itä-Suomi (Kaakkois-Suomi, Etelä- ja Pohjois-Savo sekä Pohjois-Karjala)
4. Pohjois-Suomi (Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu ja Lappi) (kuva 1).

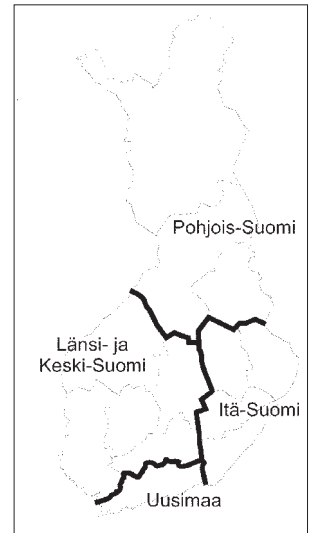
Eri kattojärjestöihin kuuluvat yhdistykset jakautuivat näille neljälle alueelle alla olevan taulukon 3 mukaisesti.

Taulukko 3. Vastaajat kattojärjestöittäin ja yhdistyksen kotikunnan sijainnin mukaan, %

Kattojärjestö	Uusimaa	Länsi- ja Keski-Suomi	Itä-Suomi	Pohjois-Suomi	Ei tietoa	Kaikki
Suomen Kotiseutuliitto	31	42	16	7	4	100
Suomen Kylätoiminta	5	50	22	16	7	100
Suomen luonnonsuojeluliitto	16	35	22	25	1	100
Suomen Omakotiliitto	32	36	13	17	2	100
Nais- ja perhejärjestöt	13	42	23	12	9	100
Harrastusjärjestöt	28	44	11	14	4	100
Muut järjestöt	11	54	7	13	15	100
Kaikki	21	43	17	13	6	100

Kokonaistilanne säilyi alueittain jokseenkin samana kuin viime kerralla, tosin tällä kertaa Uudeltamaalta oli hieman enemmän vastauksia kuin Itä-Suomesta. Länsi- ja Keski-Suomen alueelta tuli jälleen lähes puolet vastauksista. Myös ko-

tiseutuyhdistysten alueelliset vastausosuudet noudattelevat edellisen kyselyn tuloksia. Suomen Kylätoiminnan yhdistyksiä oli varsin vähän Uudeltamaalta, kun taas Länsi- ja Keski-Suomen alueelta tuli tasan puolet vastauksista. Luonnonsuojeluyhdistysten kohdalla aluejakauma oli lähes täsmälleen samanlainen kuin viime kyselyssä, eli vähiten vastaajia oli Uudeltamaalta ja eniten Länsi- ja Keski-Suomesta. Omakotiliitto ja harrastusjärjestöt taas olivat painottuneet voimakkaasti sekä Länsi- ja Keski-Suomeen että Uudellemaalle. Nais- ja perhejärjestöjen jakauma painottui tälläkin kertaa Länsi- ja Keski-Suomeen, mutta kuten kuntakoonkin kohdalla, jakauma oli tasaisempi kuin viime kyselyssä.

Kuva 1. Kyselyn analyysissä käytetty aluejako.

3

Kyselyn tulokset

3.1 Tietolähteet

3.1.1 Kaavoitukseen liittyvien asiakirjojen tuntemus

Vastaajilta tiedusteltiin ensin, olivatko he tutustuneet eräisiin kaavoitukseen liittyviin asiakirjoihin tai ainakin nähneet niitä. Kysytyjä asiakirjoja olivat kunnissa vuosittain julkaistava kaavoituskatsaus, ilmoitus kaavan vireilletulosta, kaavoituksen alkaessa laadittava osallistumis- ja arviointisuunnitelma sekä kaavakartta tai kaavaselostus. Kysymys oli muutoin sama kuin vuoden 2001 kyselyssä, vain kaavakarttaa tai -selostusta koskeva vaihtoehto oli uusi. Seuraavassa esitetään vastaukset sen mukaan, mihin kattojärjestöön vastaajat kuuluivat sekä sen mukaan oliko yhdistys osallistunut kaavoitukseen.

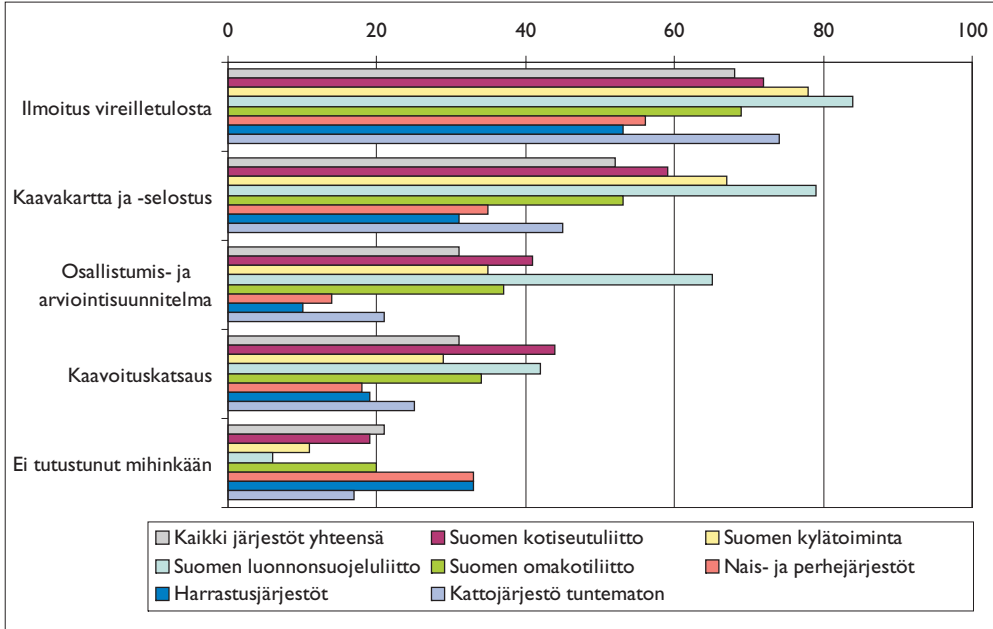
Ilmoituksen kaavan vireilletulosta oli nähnyt lähes 70 % vastanneista, kun taas kaavoituskatsaukseen sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan oli tutustunut vain noin 30 % vastaajista (Taulukko 4a). Kaavakarttaan tai kaavaselostukseen oli tutustunut yli puolet vastaajista. Noin viidennes vastaajista ei ollut nähnyt mitään näistä kaava-asiakirjoista.

Taulukko 4a. Asiakirjoihin tutustuneiden tai niitä nähneiden osuus kattojärjestöittäin, %

	Ilmoitus vireilletulosta	Kaavakartta	Osallistumis- ja arviointisuunnitelma	Kaavoituskatsaus	Ei tutustunut mihinkään
Kaikki järjestöt yhteensä	68	52	31	31	21
Suomen Kotiseutuliitto	72	59	41	44	19
Suomen Kylätoiminta	78	67	35	29	11
Suomen Luonnonsuojeluliitto	84	79	65	42	6
Suomen Omakotiliitto	69	53	37	34	20
Nais- ja perhejärjestöt	56	35	14	18	33
Harrastusjärjestöt	53	31	10	19	33
Kattojärjestö tuntematon	74	45	21	25	17

Asiakirjoja nähneiden osuudet vaihtelevat järjestöittäin. Ilmoitus vireilletulosta saavutti merkittävän osan kaikista eri vastaajayhdistyksistä. Nais- ja perhejärjestöistä sekä harrastusjärjestöistäkin yli puolet vastanneista oli nähnyt sen. Kaavakarttaan oli tutustunut lähes neljä viidestä Luonnonsuojeluliiton vastaajasta, myös Kylätoiminnan, Kotiseutuliiton ja Omakotiliiton vastaajista yli puolet oli nähnyt asiakirjan. Nais- ja perhe- sekä harrastusjärjestöjen vastaajista vain kolmannes oli nähnyt kaavakartan tai -selostuksen. Erot muuttuvat jyrkemmiksi kaavoituskatsauksen ja osallistumis- ja arviointisuunnitelman kohdalla. Luonnonsuojeluliiton vastaajista kaksi kolmasosaa tunnisti asiakirjan. Kotiseutuliitossa, Kylätoiminnassa ja Omakotiliitossa hieman yli kolmannes tunnisti sen, nais- ja perhe- sekä harrastusjärjestöistä vain noin joka kymmenes. Kaavoituskatsauksen kohdalla

tilanne on järjestöittäin sama, paitsi että myös Luonnonsuojeluliiton vastaajista vain hieman yli kolmannes tunnisti asiakirjan. Nais- ja perhe- sekä harrastusjärjestöissä oli eniten niitä, jotka eivät olleet tutustuneet mihinkään kysytyyn asiakirjaan. Yli kolmannes oli tällaisia vastaajia. Luonnonsuojeluliiton vastaajista vain kuusi prosenttia ei ollut tutustunut mihinkään kysytyyn asiakirjaan (Kuva 2).

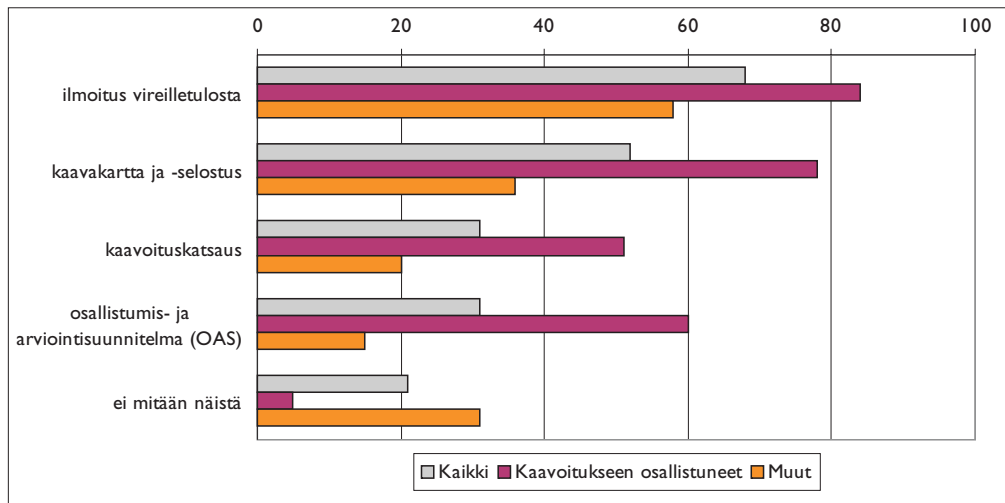

Kuva 2. Asiakirjoihin tutustuneiden tai niitä nähneiden osuus kattojärjestöittäin, %.

Ne kysymykseen vastanneet, jotka olivat osallistuneet kaavoitukseen, olivat tutustuneet selvästi useammin kaikkiin kaavoitusasiakirjoihin kuin osallistumattomat (Taulukko 4b ja kuva 3). Vain viisi prosenttia osallistuneista ei ollut nähnyt mitään kysytyistä kaava-asiakirjoista. Ilmoitus vireilletulosta oli tavallisimmin tunnistettu asiakirja. Kaavakartta oli seuraavaksi ja osallistumis- ja arviointisuunnitelma kolmanneksi tunnetuin asiakirja. Kaavoituskatsaus oli heikoiten tunnettu, vaikka siihenkin oli tutustunut noin puolet kaavoitukseen osallistuneista vastaajajyhdistyksistä.

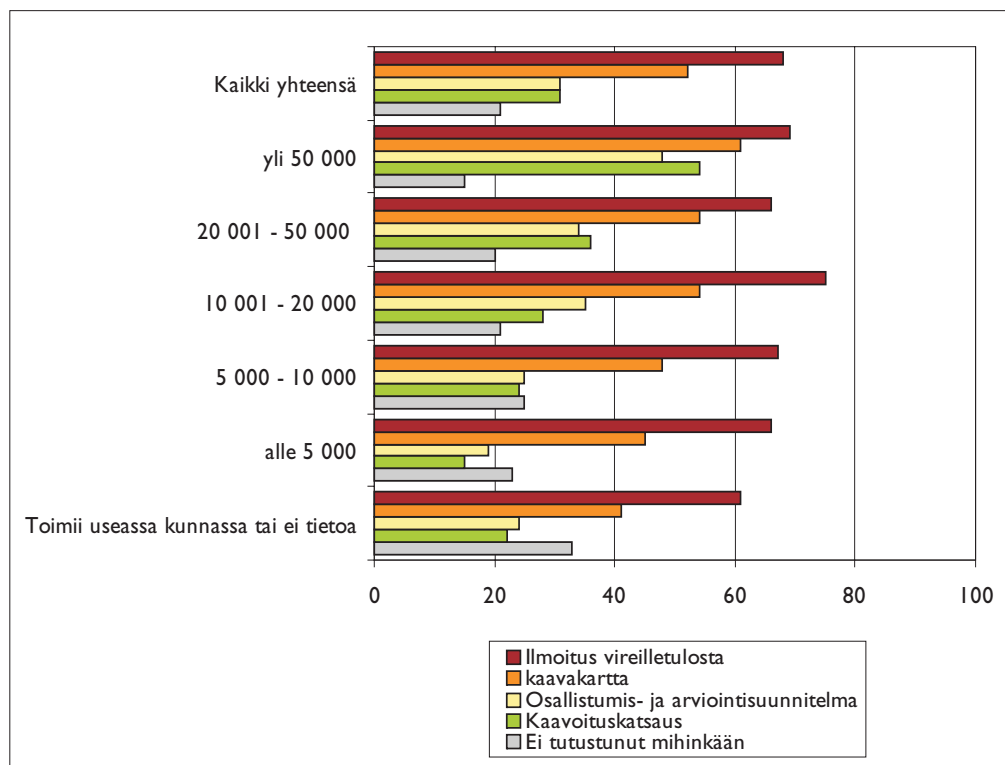
Taulukko 4b. Asiakirjoihin tutustuneiden osuus sen mukaan, oliko yhdistys osallistunut kaavoitukseen, %.

	Kaavoitukseen osallistuneet	Muut
ilmoitus vireilletulosta	84	58
kaavakartta ja -selostus	78	36
osallistumis- ja arviointisuunnitelma	60	15
kaavoituskatsaus	51	20
ei mitään näistä	5	31

Kuva 3. Asiakirjoihin tutustuneiden osuus sen mukaan, oliko yhdistys osallistunut kaavoitukseen, %.

Yhdistyksen kotikunnan koon mukaan tarkasteltuna ilmoitus vireilletulosta oli kaikissa kokoluokissa useimmin nähty asiakirja, eikä sen tuntemus juurikaan vaihdellut kuntakoon suhteen (kuva 4). Kaavakartta sen sijaan oli sitä tutumpi, mitä suuremmasta kunnasta vastaaja oli kotoisin. Eniten kuntakoko vaikutti kaavoituskatsauksen nähneiden osuuteen: kun yli 50 000 asukkaan kunnissa yli puolet vastaajista oli nähnyt tämän asiakirjan, niin alle 5 000 asukkaan kunnissa vain joka seitsemäs oli tutustunut siihen. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma oli nähty suurin piirtein yhtä usein kuin kaavoituskatsauskin, mutta sen alueelliset erot olivat vähemmän korostuneita. Mihinkään asiakirjaan tutustumattomia oli melko tasaisesti noin viidennes vastaajista.

Kuva 4. Asiakirjoihin tutustuneiden osuus kuntakoon mukaan, %.

Verrattuna vuonna 2001 järjestettyyn kyselyyn asiakirjoja nähneiden osuudet vähenivät hieman. Osuuksien väheneminen on osittain selitettävissä vastaajien määrän kasvulla niiden kattojärjestöjen osalta, jotka olivat mukana edellisessä kyselyssä.

3.1.2 Tiedonsaanti kaavoituksesta

Toisena asiana kysyttiin, mitä kautta yhdistys oli saanut tietoa, jos järjestön kotikunnassa tai toimialueella oli vuoden 2000 jälkeen tullut vireille jokin kaavahanke. Vastaajille oli annettu valmiiksi vaihtoehtoja, joista sai halutessaan rastia myös useamman vaihtoehdon. Noin joka kymmenes (11 %) jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Joko heidän kunnassaan ei ole ollut kaavahanketta vireillä tai jos on, he eivät ole saaneet siitä tietoa. Kattojärjestöittäin oli suuria eroja. Nais- ja perhejärjestöistä joka viides ja harrastusjärjestöistä hieman alle viides ei rastinut yhtään kohtaa. Omakotiliiton, Kylätoiminnan ja Kotiseutuliiton vastaajista alle kymmenesosa ei rastinut yhtään vaihtoehtoa. Luonnonsuojeluliitossa lähes kaikki mainitsivat vähintään yhden tietolähteen (Taulukko 5).

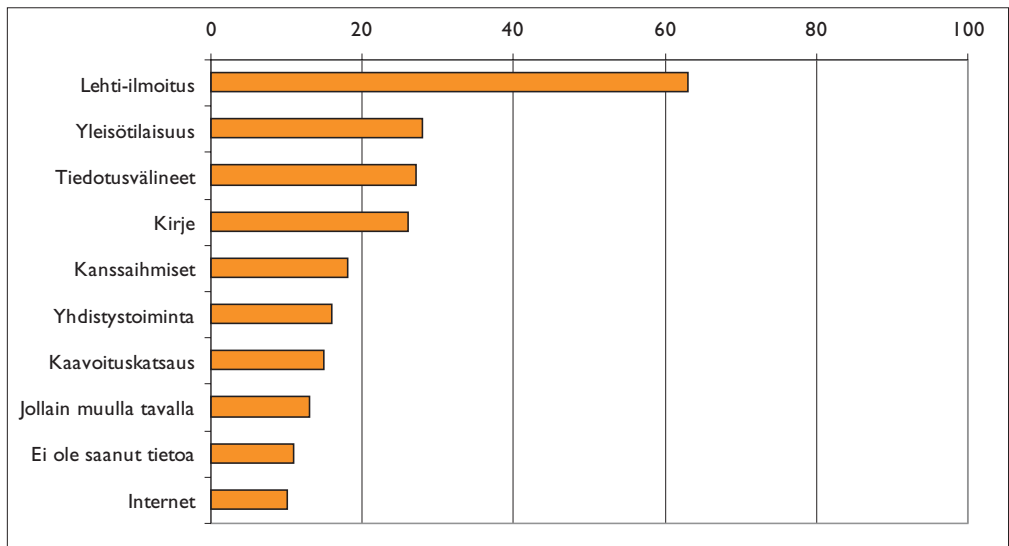
Taulukko 5. Mitä kautta yhdistys oli saanut tietoa kaavahankkeen vireilletulosta, %.

	Lehti-ilmoitus	Yleisötilaisuus	Tiedotusvälineet	Kirje	Kanssaihmiset	Yhdistystoiminta	Kaavoituskatsaus	Jokin muu tapa	Ei ole saanut tietoa	Internet
Kaikki järjestöt yhteensä	63	28	27	26	18	16	15	13	11	10
Kotiseutuliitto	62	30	33	33	11	22	24	10	9	13
Kylätoiminta	57	39	21	23	26	17	9	18	7	10
Luonnonsuojeluliitto	71	39	35	51	23	18	11	17	1	13
Omakotiliitto	57	29	26	38	16	21	13	18	4	12
Naisjärjestöt	69	20	20	11	19	7	10	9	20	5
Harrastusjärjestöt	60	11	34	10	23	13	11	11	14	11
Kattojärjestö tuntematon	57	30	21	19	17	15	15	23	17	8

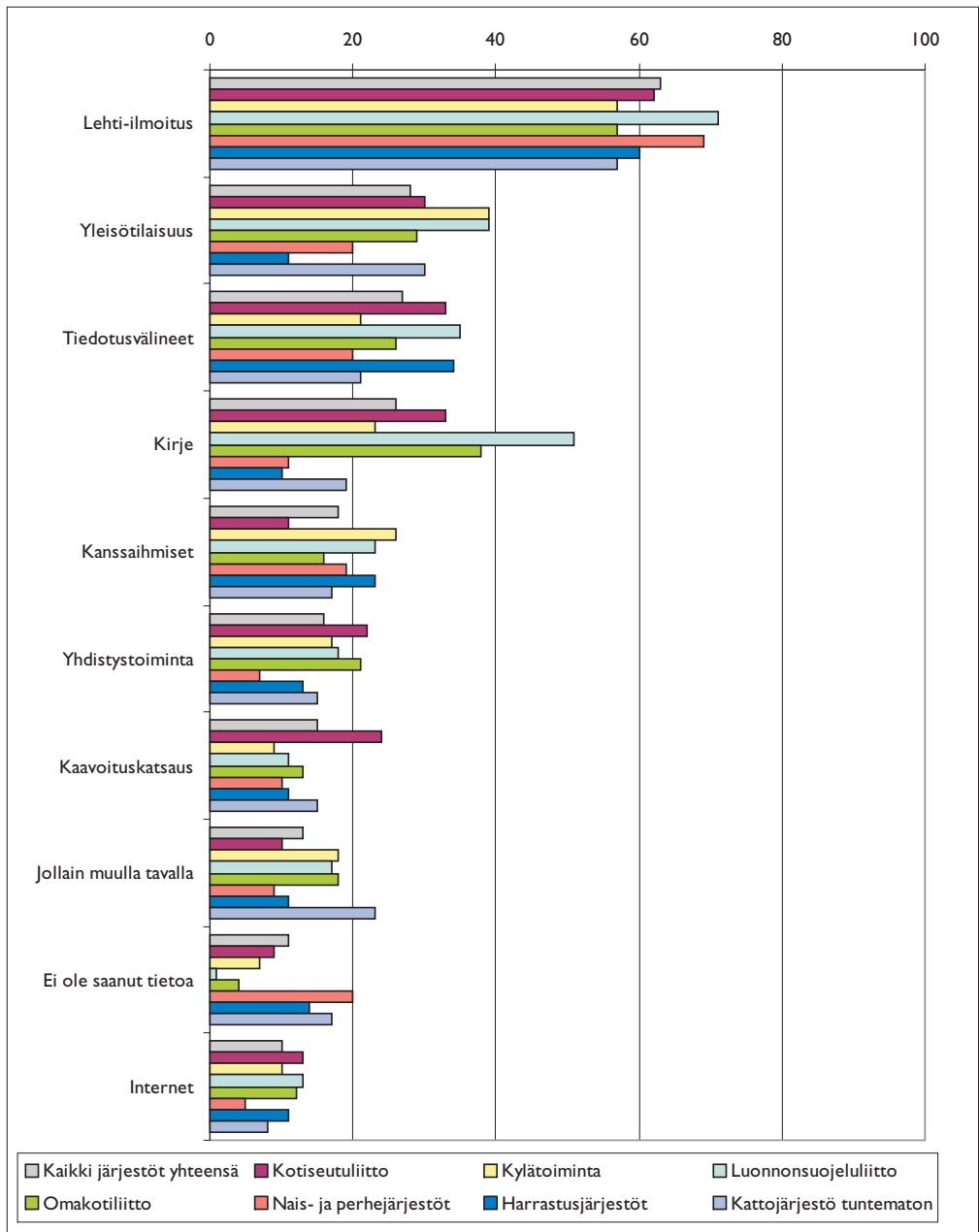
Selvästi yleisin tietolähde oli lehti-ilmoitus. Yli puolet kaikista vastaajista oli saanut tietoa lehti-ilmoituksen perusteella. Toiseksi yleisin tiedonsaantikanava oli yleisötilaisuus, jonka kautta noin kolmannes vastaajista oli saanut tietoa. Tiedotusvälineet ja kaavoittajan lähettämä kirje olivat lähes yhtä tavallisia tiedonsaantikanavia. Kaavoituskatsaus, yhdistystoiminta ja kanssaihmiset olivat välittäneet tiedon hieman yli 15 %:lle vastaajista. Internetin osuus jäi edelleen yllättävän pieneksi, vain noin 10 % vastaajista sai tietoa sitä kautta. Muiden tiedonsaantikanavien osuus pieneni edelliseen kyselyyn nähden. Tämä oli odotettavaa, sillä tämän kyselyn vastausvaihtoehtoihin oli lisätty monia edellisessä kyselyssä muuksi tiedonsaantikanavaksi nimettyjä lähteitä. Muita kuin mainittuja tietolähteitä oli käyttänyt noin joka kymmenes vastaaja (Kuva 5).

Muita tiedonsaantikanavia koskevia kommentteja kirjattiin kaikkiaan 40 kappaletta. Noin 35 % mainitsi tietolähteeksi jonkin muun kunnan tiedottamisen tavan, kuten kunnantalolla tai kirjastossa olevan virallisen ilmoitustaulun. Muita tiedonsaantikanavia olivat yhdistyksen saama lausuntopyyntö sekä yhdistyksen jäsen, joka on kunnan toimihenkilö tai jäsenenä lautakunnassa, valtuustossa tai muussa toimielimessä.

Vastaajien käyttämät tietolähteet vaihtelivat kattojärjestöittäin. Luonnonsuojeluliiton vastaajilla oli eniten erilaisia tiedonsaantikanavia, lähes kolme neljästä sai tietoa lehti-ilmoituksella, yli puolet kirjeitse ja yli kolmannes yleisötilaisuuksien ja tiedotusvälineiden kautta. Luvut ovat vain hiukan pienemmät Kotiseutuliiton, Omakotiliiton ja Kylätoiminnan kohdalla. Nais-, perhe ja harrastusjärjestöjen osalta tilanne on selvästi toinen. He olivat saaneet lähes yhtä usein tietoa lehti-ilmoituksen kautta kuin muiden yhdistysten vastaajat, mutta muita tiedonsaantikanavia oli vain noin joka kymmenennellä näiden yhdistysten vastaajista. Ainoa poikkeus tästä oli, että yli kolmannes harrastusjärjestöistä oli saanut tietoa myös tiedotusvälineiden kautta (Kuva 6).

Kuva 5. Tietolähteet, % kaikista vastaajista.

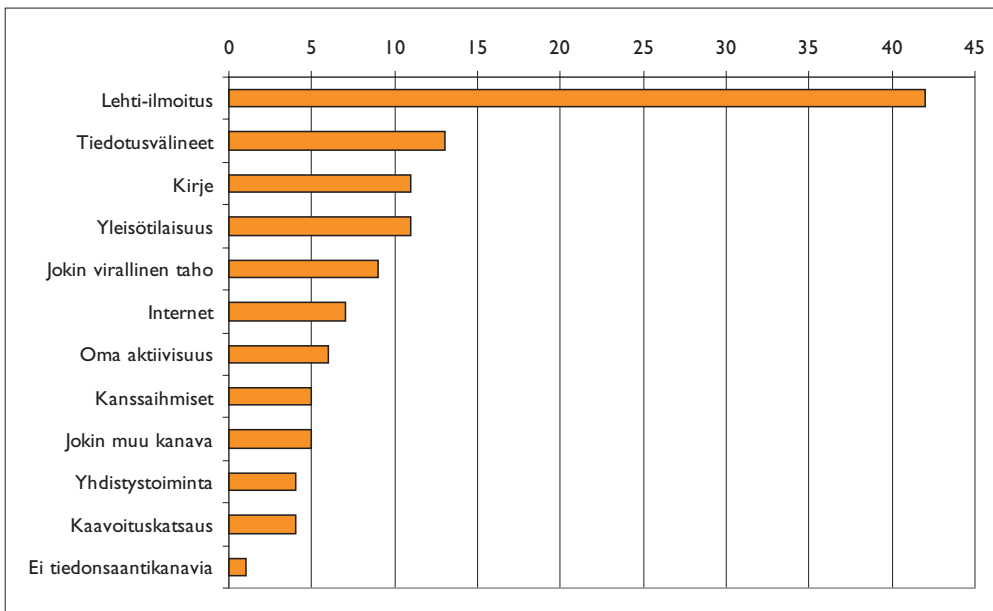

Kuva 6. Tietolähteet kattojärjestön mukaan, %.

Yksittäisten tiedonsaantikanavien yleisyys väheni edelliseen kyselyyn verrattuna. Yksisuuntaisten tiedonsaantikanavien, kuten lehti-ilmoituksen ja kirjeen, käytön yleisyys laski lähes 10 % myös aiemmin mukana olleiden järjestöjen osalta. Todennäköisesti mainintojen laskuun vaikuttivat useamman vastausvaihtoehdon mahdollisuus sekä lukumääräisesti suuremmat vastausmäärät. Vuorovaihtusteisten tiedonsaantikanavien osuus ei kuitenkaan mainittavasti noussut, vaikka niitä kysyttiin erikseen. Internetin käytön yleisyys säilyi lähes samana edelliseen kyselyyn nähden.

3.1.3. Tärkeimmät tiedonsaantikanavat

Vastaajia pyydettiin myös omin sanoin kertomaan, mitkä ovat järjestön kokemuksen mukaan olleet tärkeimpiä tiedonsaantikanavia kaavoitusasioissa. Noin 80 % kaikista vastaajista vastasi tähän kysymykseen. Saadut vastaukset noudattelivat pitkälti edellisessä kysymyksessä annettuja vastausvaihtoehtoja. Lehti-ilmoituksen merkitys korostui entisestään. 42 % vastaajista nimesi sen merkittävimmäksi tiedotusvälineeksi. Seuraavaksi tärkein tiedonsaantikanava olivat tiedotusvälineet yleensä (Kuva 7).

Kuva 7. Tärkeimmiksi ilmoitetut tiedonsaantikanavat kaavoituksessa, % kaikista vastaajista.

Järjestöittäin tilanne säilyi samankaltaisena kuin edellisessä kysymyksessä. Järjestöt pitivät tärkeinä niitä tiedotuskanavia, joita yleensä käyttivät. Tärkeydessä on nähtävissä eroja järjestöittäin. Nais- ja perhejärjestöt pitivät lehti-ilmoitusta muita vastaajia useammin tärkeänä. Lehti-ilmoitus oli heillä, samoin kuten harrastusjärjestöilläkin, lähes ainoa merkittävänä pidetty tiedonsaantikanava. Kotiseutuliiton vastaajat puolestaan nimesivät muita enemmän tärkeitä tiedonsaantikanavia.

Taulukko 6. Tärkeimmiksi mainitut tiedonsaantikanavat järjestöittäin, vastausten lukumäärä.

	Lehti- ilmoi- tus	Tiedo- tusvä- lineet	Kirje	Ylei- söti- laisuus	Jokin viralli- nen taho	Inter- net	Oma aktii- suus	Jokin muu kanava	Kanssa- ihmi- set	Kaa- voitus- kat- saus	Yhdis- tys- toi- minta	Ei tie- don- saanti- kanavia
Kaikki järjestöt yhteensä	329	106	84	87	69	54	46	41	36	33	33	9
Kotiseutuliitto	75	31	28	30	20	14	19	19	12	16	13	1
Kylätoiminta	33	17	7	15	7	7	5	4	3	2	2	0
Luonnonsuojeluliitto	33	12	15	7	17	12	7	11	7	2	5	1
Omakotiliitto	36	11	20	11	8	11	6	6	5	4	3	1
Naisjärjestöt	89	16	4	16	8	2	5	0	4	4	4	4
Harrastusjärjestöt	37	8	6	0	5	5	3	1	4	3	3	2
Kattojärjestö tuntematon	26	11	4	8	4	3	1	0	1	2	3	0

3.2 Osallistuminen

Tässä luvussa esitetään tuloksia osallistumista koskeviin kysymyksiin annetuista vastauksista.

Osallistumista koskeva kysymyksen asettelu poikkesi vuoden 2001 kyselystä, joten vastaukset eivät ole suoraan verrattavissa tuolloin saatuihin tuloksiin. Uudenlaisen kysymyksen etuna oli kuitenkin, että se antoi aikaisempaa monipuolisemman kuvan osallistumisen luonteesta erityyppisissä järjestöissä.

3.2.1 Järjestökohtaiset erot

Vastaajilta tiedusteltiin, oliko yhdistys osallistunut kaavan laatimiseen vuoden 2000 jälkeen. Vastausvaihtoehtoja annettiin kolme: kyllä, ei ja ei, mutta yhdistyksen jäsenet yksityishenkilönä ovat. Kolmas vaihtoehto otettiin mukaan, koska sillä haluttiin saada esiin edellisen kyselyn mukaan yhdistyksenä vähän osallistuneiden naisjärjestöjen jäsenten mahdollisesti aktiivinen henkilökohtainen osallistuminen. Saadut vastaukset eivät ole täysin luotettavia, koska monet vastaajista ymmärsivät kysymyksen väärin. Sen sijaan, että he olisivat rastineet yhden annetun vaihtoehdon, monet rastivat kaksi tai jopa kaikki kolme vaihtoehtoa. Tilannetta korjattiin koodausvaiheessa, jolloin kaikki kyllä-sarakkeeseen rasteja laittaneet merkittiin yhdistyksen kautta osallistuneiksi. Kysymyksen väärinymmärtäneitä oli suhteellisesti vähän, mutta ne vaikuttavat tulosten luotettavuuteen.

Osallistumisaktiivisuutta voidaan pitää kohtalaisen hyvänä, mikäli kyllä-vastanneiden yhdistysten lisäksi huomioidaan myös ne yhdistykset, joiden jäsenet osallistuvat yksityishenkilönä. Kaikkiaan 36 % vastanneista ilmoitti osallistuneensa kaavoitukseen. Niiden yhdistysten osuus, jotka eivät olleet osallistuneet, mutta ilmoittivat jäsenten osallistuneen yksityishenkilönä, oli 30 %.

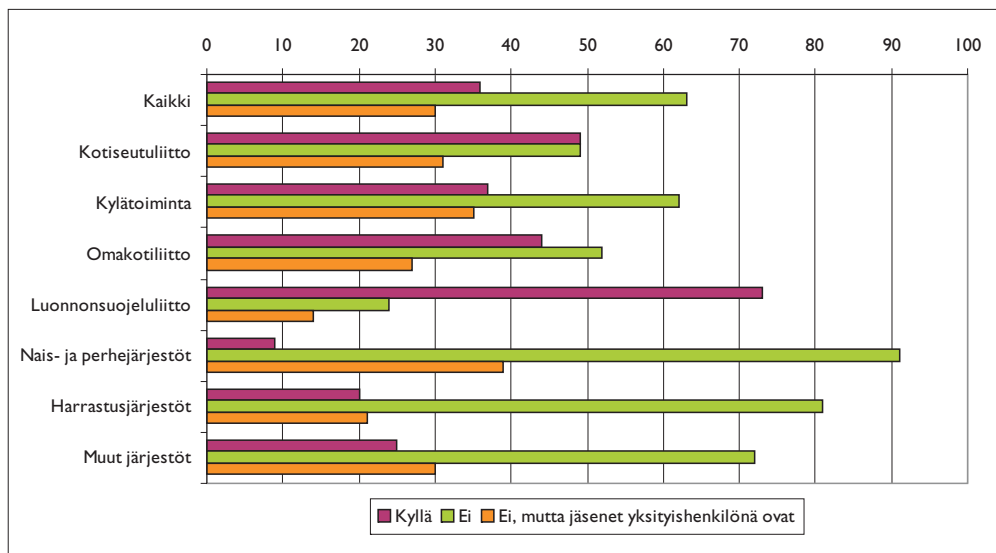
Noin 60 %:ia ilmoitti, ettei yhdistys ole osallistunut kaavoitukseen (Taulukko 7). Kaikkein vähiten osallistuivat nais- ja perhejärjestöt. Niistä yhdeksän kymmenestä ei osallistunut. Harrastusjärjestöt osallistuivat lähes yhtä harvoin, noin kahdeksan kymmenestä ei osallistunut. Muilla järjestöillä osallistumattomien yhdistysten osuus oli noin puolet. Poikkeuksena oli Luonnonsuojeluliitto, jonka vastaajista vain noin joka neljäs ilmoitti, ettei ole osallistunut yhdistyksenä kaavoitukseen.

Yksityishenkilönä osallistuminen oli yleistä etenkin nais- ja perhejärjestöissä, joiden vastaajista kaksi viidestä ilmoitti näin. Myös Kylätoiminnassa ja Kotiseutuliitossa yksityishenkilönä osallistuminen oli tavallista. Omakotiliitossa yk-

Taulukko 7. Onko yhdistys osallistunut kaavan laatimiseen vuoden 2000 jälkeen? Vastaukset kattojärjestöittäin, %. Eri sarakkeiden luvut eivät ole keskenään yhteenlaskettavissa.

	Kyllä	Ei	Ei, mutta jäsenet yksityishenkilönä ovat
Kaikki	36	63	30
Kotiseutuliitto	49	49	31
Kylätoiminta	37	62	35
Omakotiliitto	44	52	27
Luonnonsuojeluliitto	73	24	14
Nais- ja perhejärjestöt	9	91	39
Harrastusjärjestöt	20	81	21
Muut järjestöt	25	72	30

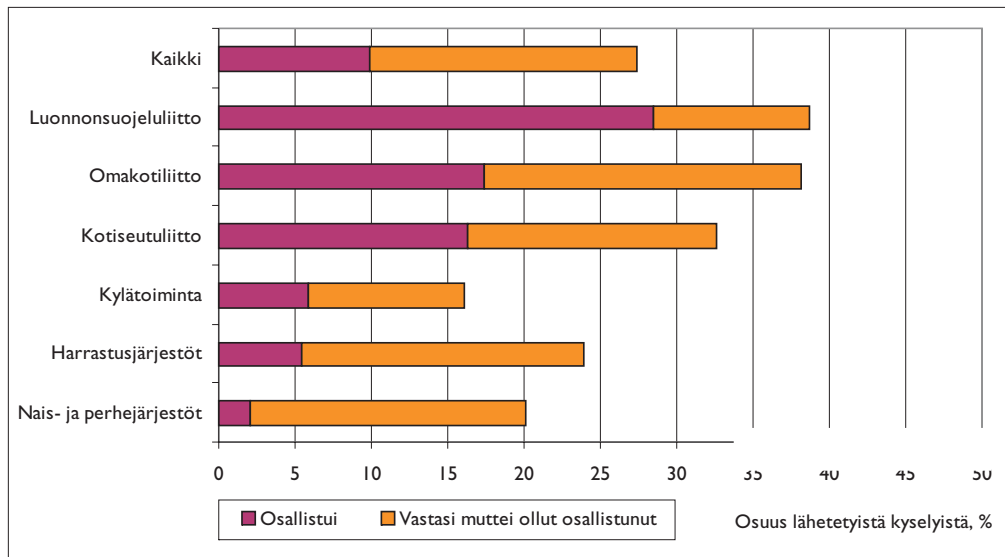
sityishenkilönä oli osallistuttu lähes joka kolmannessa vastanneessa yhdistyksessä. Muissa järjestöissä yksityishenkilöiden osallistuminen jäi noin 20 %:in tai sen alle (Kuva 8).

Kuva 8. Järjestökohtaiset erot osallistumisessa kaavoitukseen, %.

Järjestökohtaiset erot olivat suuria, sillä lähes kolme neljästä Luonnonsuojeluliiton jäsenyhdistyksestä osallistui, kun taas nais- ja perhejärjestöistä vain yksi kymmenestä osallistui kaavoitukseen. Harrastusjärjestöissä osallistuneiden osuus oli noin viidennes. Muilla järjestöillä osallistuneita yhdistyksiä oli noin 40 %. Kotiseutuliiton, Luonnonsuojeluliiton ja Kylätoiminnan jäsenet osallistuivat siis aktiivisemmin yhdistyksenä kuin yksityishenkilönä. Tilanne on päinvastainen nais- ja perhejärjestöissä, joissa jäsenistä alle 10 % osallistui kaavoitukseen yhdistyksen nimissä, mutta 40 % yksityishenkilönä.

Osallistumisen ja vastausaktiivisuuden välillä on nähtävissä selvää riippuvuutta. Mitä aktiivisemmin järjestöihin kuuluvat yhdistyksen osallistuivat, sitä suurempi osa vastasi kyselyyn (Kuva 9). Tulos tukee odotusta, jonka mukaan aktiivisesti osallistuneet yhdistykset ovat myös vastanneet yleisemmin kyselyyn.

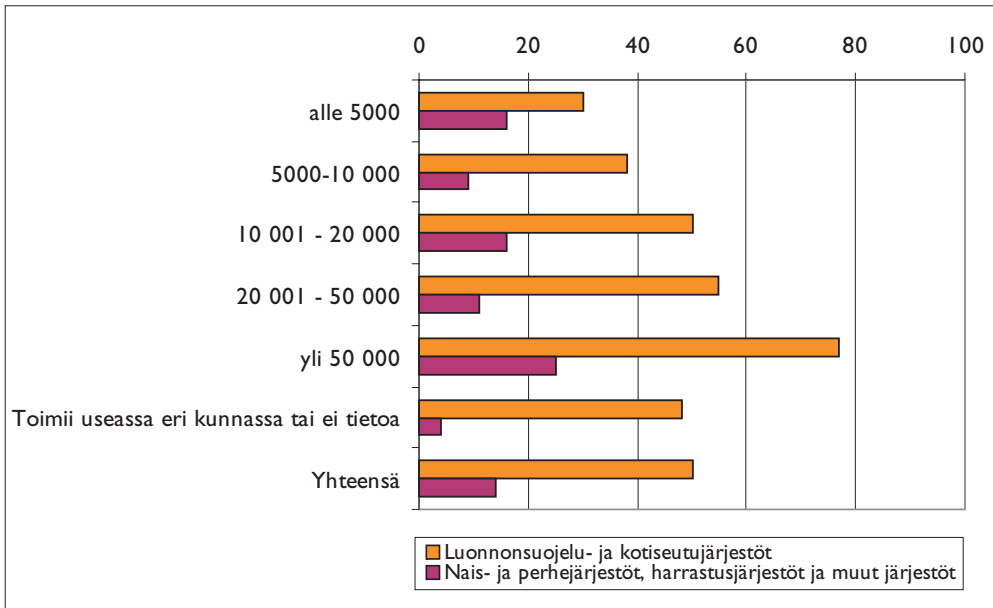
Kuva 9. Vastausaktiivisuus ja osallistumisen yleisyys kattojärjestön mukaan, %.

Osallistumisen maantieteellistä jakautumista tarkasteltaessa järjestöjä jouduttiin vastausmäärien vähäisyyden vuoksi ryhmittelemään suurempiin ryhmiin. Ryhmittely tehtiin osallistumisaktiivisuuden mukaan, jotta yhdistysten erilainen maantieteellinen jakautuminen ei tasoittaisi osallistumiseroja näkymättömiin. Ensimmäiseen, aktiivisesti osallistuneiden järjestöjen ryhmään kuuluvat kotiseutu- ja luonnonsuojeluyhdistykset, Kylätoiminta ja Omakotiliitto. Tämän ryhmän osallistumisprosentti on keskimäärin hieman yli 50 %. Toiseen ryhmään kuuluvat harrastusjärjestöt, nais- ja perhejärjestöt sekä muut järjestöt. Ryhmän keskimääräinen osallistumisprosentti on 14 %.

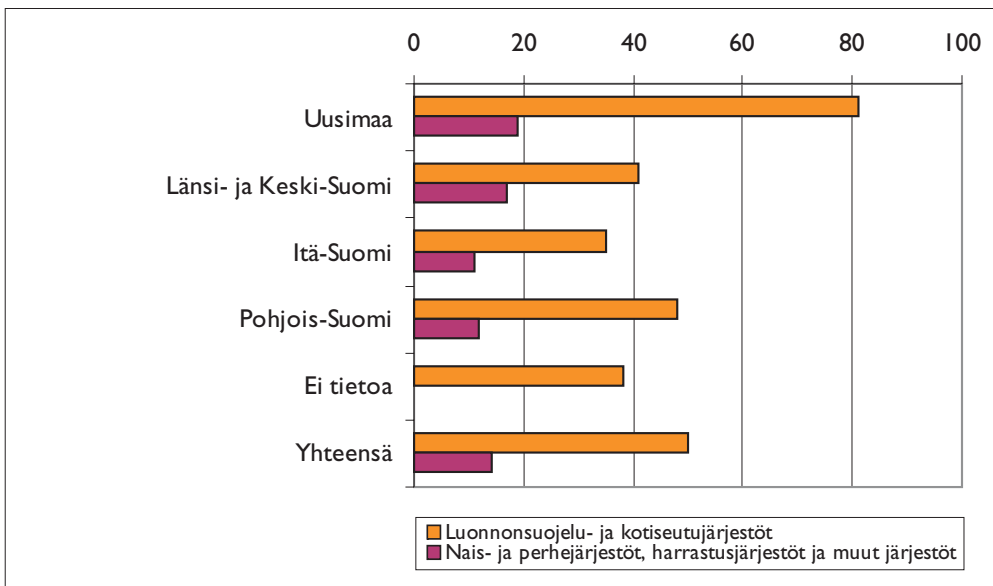
Tulokset on esitetty yhdistyksen kotikunnan asukasmäärän mukaan kuvassa 10a ja alueellisen sijainnin mukaan kuvassa 10b. Niistä näkyy varsin hyvin kahden järjestöryhmän välinen suuri ero osallistumisaktiivisuudessa. Kotiseutu- ja luonnonsuojeluyhdistysten osallistumisaktiivisuus kasvaa tasaisesti ja suhteellisen jyrkästi kuntakoon mukana. Yli 50 000 asukkaan kunnissa lähes 80 % vastanneista oli osallistunut kaavoitukseen. Nais- ja perhejärjestöjen osallistumisaktiivisuus taas on suhteellisen tasaisesti jakautunut kaikkiin kuntaryhmiin, mutta näidenkin järjestöjen piirissä oli aktiivisimmin osallistuttu yli 50 000 asukkaan kunnissa.

Maan eri osia vertailtaessa ilmeni, että molemmissa järjestöryhmissä osallistuminen oli yleisintä Uudellamaalla. Kotiseutu- ja luonnonsuojeluyhdistysten osallistuminen oli jopa puolet yleisempää siellä kuin muualla maassa. Uudellamaalla yli kahdeksan vastaajaa kymmenestä oli osallistunut kaavoitukseen, ja seuraavaksi eniten osallistuneita oli Pohjois-Suomessa, noin puolet vastanneista. Uttamaata lukuun ottamatta osallistuminen oli kuitenkin melko tasaista, sillä myös Länsi- ja Keski-Suomessa sekä Itä-Suomessa runsas kolmannes oli osallistunut kaavoitukseen.

Nais- ja perhejärjestöjen sekä harrastusjärjestöjen ryhmässä osallistuminen oli tasaisempaa maan eri osissa. Uudellamaalla sekä Länsi- ja Keski-Suomessa osallistuneita oli vajaa viidennes vastaajista, Pohjois- ja Itä-Suomessa noin joka kymmenes yhdistys oli osallistunut kaavoitukseen.

Kuva 10a. Kaavoitukseen osallistuneet yhdistykset kuntakoon mukaan, %.

Kuva 10b. Kaavoitukseen osallistuneet yhdistykset alueittain, %.

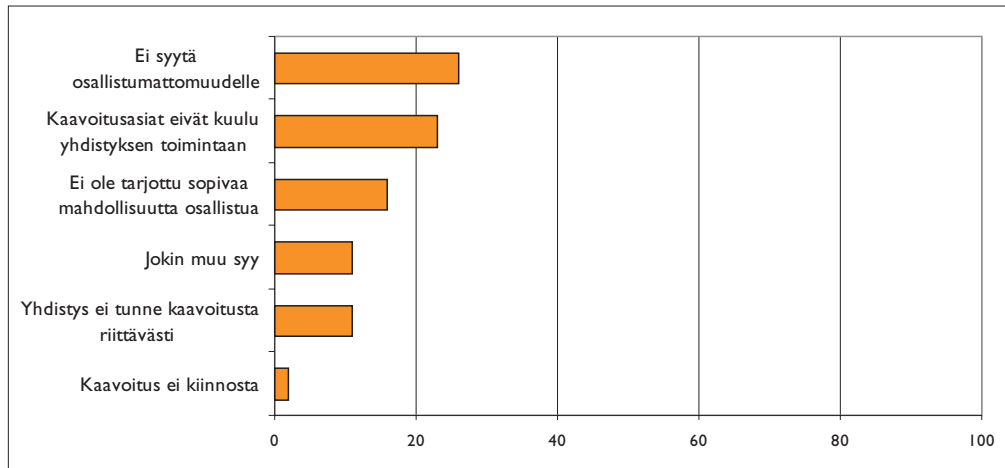
3.2.2 Osallistumattomuuden syyt

Noin 60 %:ia vastanneista yhdistyksistä ei ollut osallistunut kaavoitukseen. Osallistumattomuuden syytä tiedusteltiin valmiiksi annetuin vaihtoehdoin sekä avoimella kysymyksellä, johon sai halutessaan vastata (Kuva 11).

Tavallisin ilmoitettu syy oli, että kaavoitusasiat eivät kuulu yhdistyksen toimintaan. Lähes neljäsnes vastaajista ilmoitti näin. Useimmiten tämän syyn ilmoittivat nais- ja perhejärjestöt sekä harrastusjärjestöt.

”Meitä koskevat päätökset kulkevat kaupunki srk:n kautta...koska seurakunta on partiolippukunnan taustayhteisö.” (Suomen Partiolaiset)

Noin 16 % vastaajista katsoi, ettei heille ole annettu mahdollisuutta osallistua, ja noin joka kymmenes piti osallistumattomuutensa syynä sitä, ettei yhdistys tunne riittävästi kaavoitusta.

Kuva 11. Osallistumattomuuden syyt, % kaikista vastaajista.

”Vaatii todella suurta aktiivisuutta ottaa selville työn alla olevat kaavahankkeet ja selvittää, miten ne liittyisivät yhdistyksen toimialaan. Kaupunki ei juurikaan asioita kysele.” (MLL)

Muiksi syiksi mainittiin esimerkiksi:

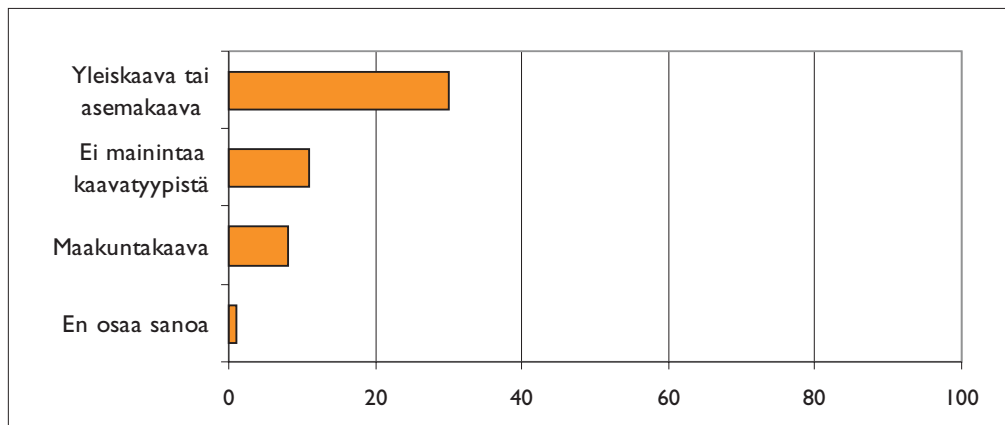
”Erään yhdistystämme kiinnostaneen kaavahankkeen kohdalla osallistumisemme katsottiin virkamiesten taholta olevan kunnallispolitiikkaan sekaantumista, (yhdistyksellä kuitenkin jäseniä eri yhteiskuntaluokista).” (Suomen Kotiseutuliitto)

”Yhdistyksellä ei ole maa-aluetta.” (Marttaliitto)

Lähes joka neljäs vastaaja jätti ilmoittamatta osallistumattomuutensa syyn.

3.2.3 Osallistuminen eri kaavatasoilla

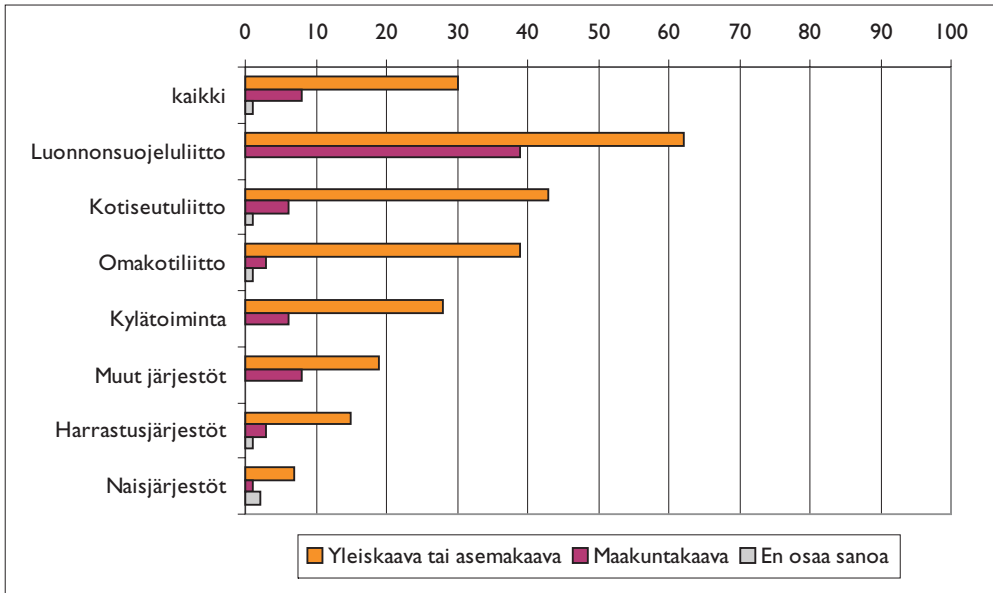
Kyselyllä haluttiin tietoa myös osallistumisesta eri kaavatasoilla. Vastaajilta tiedusteltiin erikseen osallistumisesta maakuntakaavan sekä kunnan yleis- tai asemakaavan laatimiseen. Tavallisimmin oli osallistuttu yleis- tai asemakaavoitukseen. Lähes kolmannes kaikista vastaajista nimesi nämä kaavatyypit. Maakuntakaavoitukseen ilmoitti osallistuneensa alle kymmenes vastaajista (Kuva 12).

Kuva 12. Osallistuminen eri kaavatasoilla, % kaikista vastaneista.

Yhdistysten välillä on nähtävissä selkeitä eroja sen mukaan, mihin kaavatyyppeihin ne osallistuivat. Omakotiliitto, Kotiseutuliitto ja Kylätoiminta osallistuivat aktiivisuudestaan huolimatta lähinnä vain yleis- tai asemakaavoitukseen. Luon-

nonsuojeluliitto poikkesi muista aktiivisesti osallistuvista yhdistyksistä siten, että lähes 40 %:ia sen jäsenyhdistyksistä ilmoitti osallistuvansa myös maakuntakaavoitukseen. Vähemmän aktiivisesti yhdistyksenä osallistuvat nais- ja perhe- sekä harrastusjärjestöt ilmoittivat muita vastaajia harvemmin kaavatyyppin, johon he olivat osallistuneet (Kuva 13).

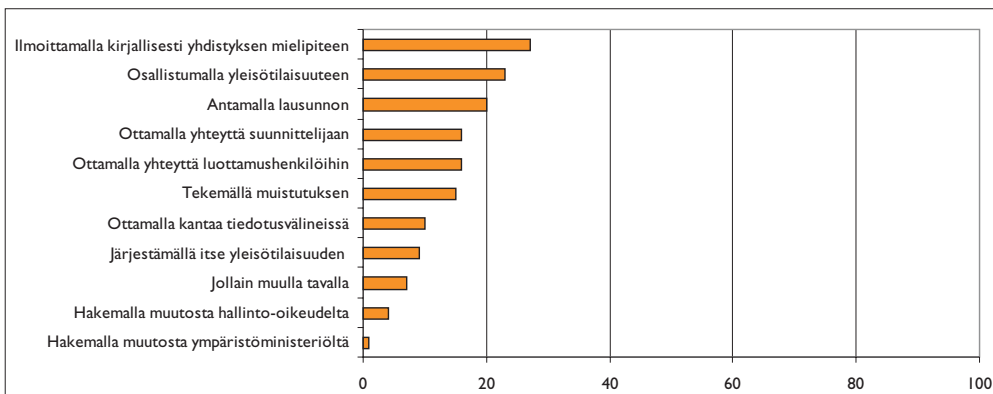

Kuva 13. Osallistuminen eri kaavatasoilla järjestöittäin, % kaikista vastanneista.

3.2.4 Käytetyt osallistumistavat

Osallistuneilta vastaajilta tiedusteltiin myös, miten kaavan laatimiseen oli osallistuttu. Osallistumistapoja tiedusteltiin valmiiksi annetuin vaihtoehdoin sekä avoimella kysymyksellä. Vastaajalla oli mahdollisuus ilmoittaa niin monta osallistumistapaa kuin halusi.

Tavallisimmin oli osallistuttu ilmoittamalla kirjallisesti yhdistyksen mielipide (Kuva 14). Hieman alle neljännes vastaajista, eli lähes yhtä moni oli osallistunut yleisötilaisuuteen. Kolmanneksi yleisin osallistumistapa oli lausunnon antaminen, jollaisen oli antanut joka viides kyselyyn vastanneista. Yhtä yleisiä osallistumistapoja olivat yhteyden ottaminen suunnittelijaan tai luottamushenkilöihin sekä muistutuksen tekeminen. Oman yleisötilaisuuden järjestäminen sekä muutoksen hakeminen hallinto-oikeudelta tai ympäristöministeriöltä olivat erittäin harvinaista. Alle kymmenen prosenttia vastanneista ilmoitti osallistuneensa siten.

Kuva 14. Osallistumistavat, % kaikista vastanneista.

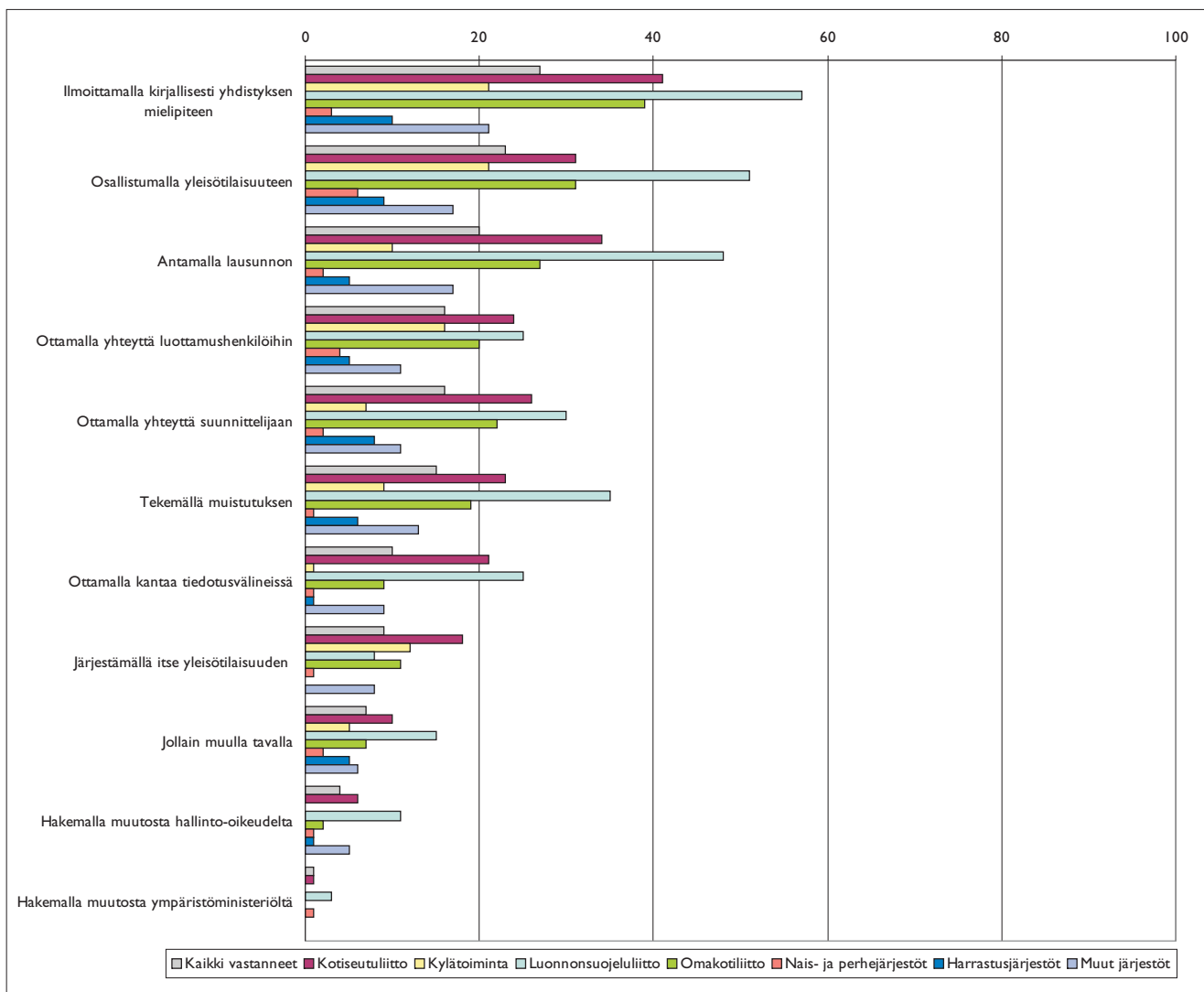
Osallistumistavoissa oli selviä eroja kattojärjestöittäin. Nais- ja perhe- sekä harrastusjärjestöt ilmoittivat vähemmän erilaisia osallistumistapoja. Tämä on sinällään odotettavissa, sillä niihin kuuluvat yhdistykset ilmoittivat yleensäkin osallistuvansa muita harvemmin kaavoitukseen. Tämä osoittaa kuitenkin myös sen, että aktiivisemmin osallistuvat yhdistykset käyttävät myös useampia osallistumistapoja.

Nais- ja perhejärjestöt osallistuivat tavallisimmin osallistumalla yleisötilaisuuteen. Lausunnon antaminen, oman yleisötilaisuuden järjestäminen sekä kannan ottaminen tiedotusvälineissä oli muita järjestötyyppejä harvinaisempaa.

Kirjallisen mielipiteen ilmaisu, lausunnon antaminen ja yleisötilaisuuteen osallistuminen olivat Omakotiliiton, Kotiseutuliiton ja Luonnonsuojeluliiton useimmin käyttämiä osallistumistapoja. Jopa 50 % niiden vastaajista oli käyttänyt näitä keinoja. Kylätoiminnan osallistumistavat olivat pitkälti näiden järjestöjen kanssa samanlaisia, mutta vastausmäärät jäivät alhaisemmiksi (Kuva 15).

Noin joka kymmenes vastaajista ilmoitti osallistuneensa muulla kuin kysytyllä tavalla. Varsinaisia kommentteja kirjattiin kuitenkin vain 14 kappaletta. Tavallisimmin vastaajat ilmoittivat osallistuneensa kansalaisaloittein, mm. keräämällä nimiä jonkin kaavahankkeen puolesta tai sitä vastaan, tekemällä luontonselvityksiä tai muuta maastotyötä kaavoitettavalta alueelta tai selvittämällä alueen ihmisten mielipiteitä:

"Kansalaisadressi kunnalle vaihtoehtosuunnitelmista." (Suomen Kotiseutuliitto)

Kuva 15. Käytetyt osallistumistavat järjestöittäin, % kaikista vastanneista.

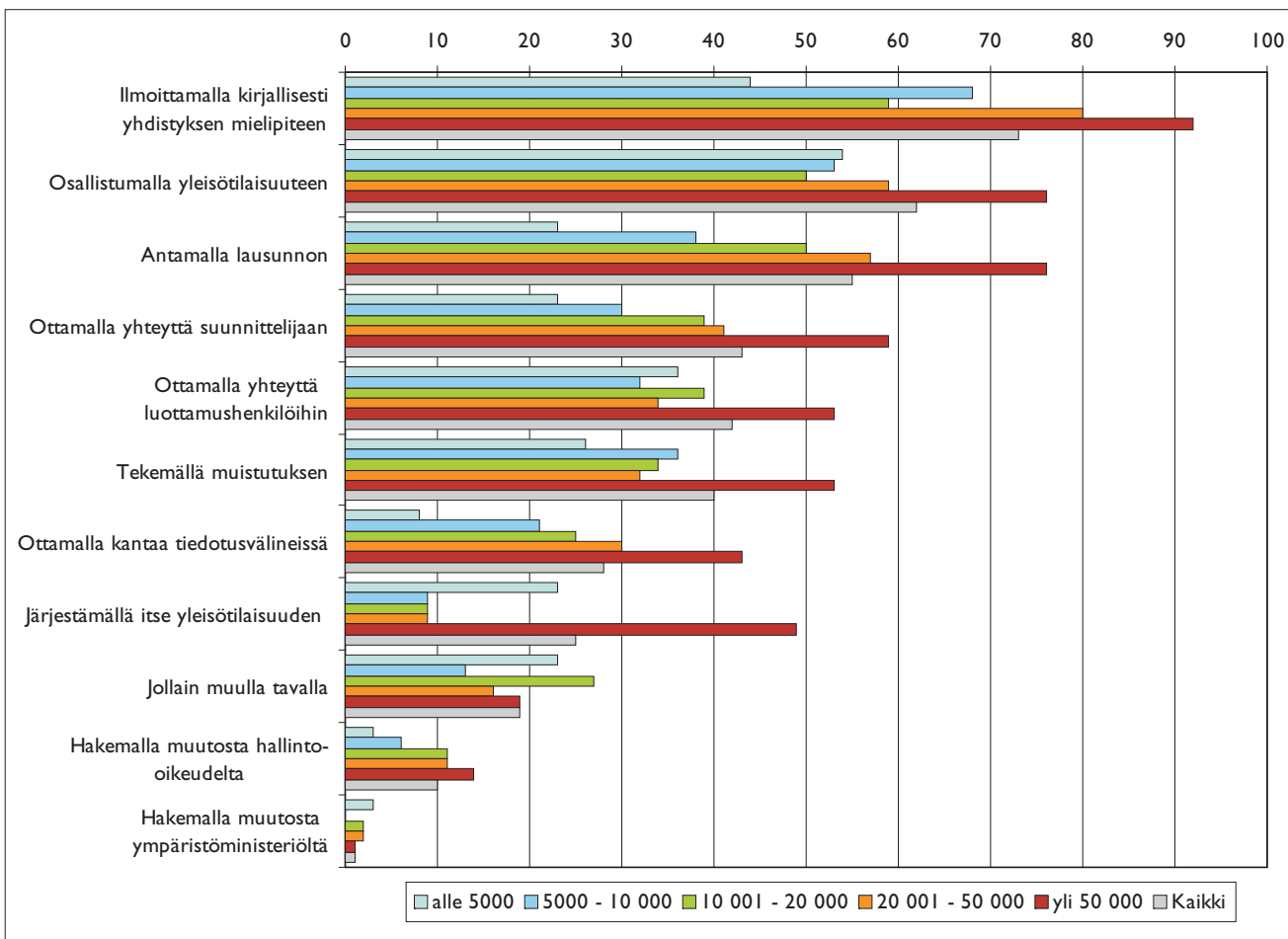
"Yhdistyksen jäsenet ovat tehneet esim. luontoselvityksiä kaavan tausta-aineistoksi." (Suomen Luonnonsuojeluliitto)"

"Kylätoimikunnan jäsenet olivat oppaina ja asiantuntijoina Pohjois-Savon ympäristökeskuksen perinnemaisemakartoituksessa vuonna 2000." (Suomen Kylätoiminta)

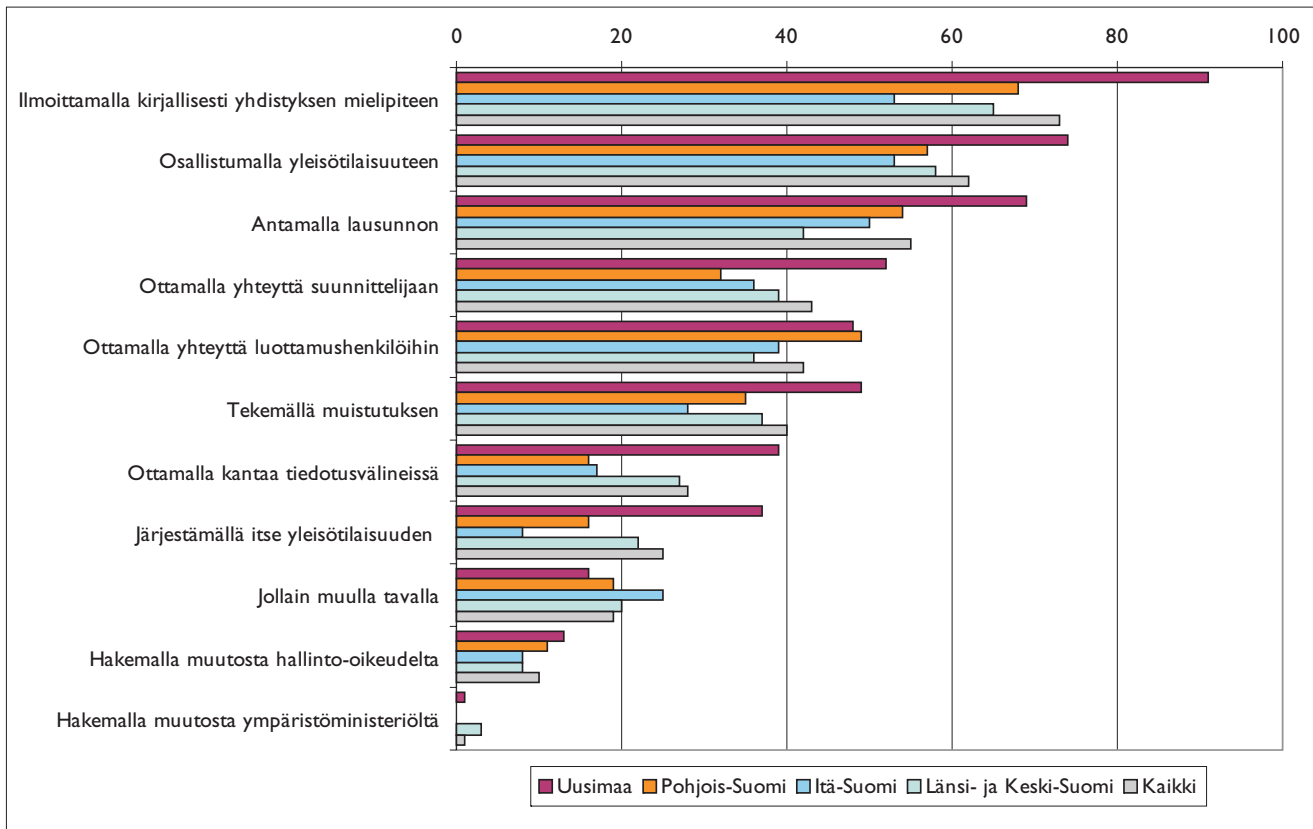
Kuntakoon ja alueen vaikutusta osallistumistapojen käyttöön tutkittiin vain kaavoitukseen osallistuneiden vastaajien osalta. Näin ollen järjestöjä ei jouduttu jakamaan osallistumisaktiivisuuden perusteella kahteen ryhmään, mikä olisi tuottanut vastaajamääriltään liian pieniä ryhmiä eri osallistumistapoihin. Osallistumistapojen maantieteellinen jakautuminen käy ilmi kuvista 16 ja 17.

Eri osallistumistapoja käytettiin sitä yleisemmin, mitä suurempi kunta oli kyseessä. Suurimmat erot erikokoisten kuntien välillä olivat lausunnon antamisessa ja mielipiteen kirjallisessa ilmoittamisessa, kun taas osallistuminen yleisötilaisuuksiin ja yhteydenotto luottamushenkilöihin olivat tasaisen suosittuja kaikissa kunnissa. Mielenkiintoinen poikkeus olivat itse järjestetyt yleisötilaisuudet, joita oli eniten kaikkein pienimissä ja kaikkein suurimmissa kunnissa. Eri osallistumistapojen keskinäinen suosituimmuus vaihteli jonkin verran kuntauokkien välillä, mutta pääosin osallistumistapojen keskinäinen suosio noudatti samaa järjestystä kuin kattojärjestöittäisessä tarkastelussakin.

Alueittain tarkasteltuna Uudellamaalla käytettiin eniten useita erilaisia osallistumistapoja. Mitään kovin selkeitä eroja alueiden välillä ei kuitenkaan ole. Kuten kuntatyyppien ja kattojärjestöjen kohdalla, myös alueittain tarkasteltuna suosituimpia osallistumistapoja olivat mielipiteen ilmoittaminen kirjallisesti, yleisötilaisuuteen osallistuminen, lausunnon tai muistutuksen antaminen sekä yhteydenotto suunnittelijaan.

Kuva 16. Käytetyt osallistumistavat kuntakoon mukaan, % osallistuneista.

Kuva 17. Käytetyt osallistumistavat alueittain, % osallistuneista.

3.3 Vaikuttaminen kaavoitukseen

Kyselyssä tiedusteltiin yhdistyksen mielestä tärkeimpiä vaikutuskeinoja, tärkeimpiä vaikuttamiskohteita sekä kokemuksia omista vaikutusmahdollisuuksista kaavoituksessa. Useimpien vaikuttamiskysymysten analysoinnissa huomioitiin myös niiden yhdistysten vastaukset, jotka eivät olleet osallistuneet yhdistyksenä, vaikka periaatteessa vaikuttamiseen liittyvät kokemukset edellyttävät kaavoitukseen osallistumista. Tätä perustellaan sillä, että monissa yhdistyksissä jäsenet ovat osallistuneet yksityishenkilöinä, joten vastaajalla on sen johdosta ollut kokemuksia osallistumisesta ja vaikuttamisesta. Pelkästään yhdistyksenä osallistuneiden vaikuttamiskokemusten huomioiminen rajaisi pois merkittävän osan mm. nais- ja perhejärjestöjen vastauksista.

3.3.1 Tärkeimmiksi koetut vaikutuskeinot

Kyselyssä haluttiin tietää, mitkä osallistumistavat olivat yhdistyksen kokemuksen mukaan olleet tärkeimpiä vaikutuskeinoja kaavoituksessa. Tätä kysyttiin avoimella kysymyksellä, johon saatiin 543 vastausta. Tärkeimpänä vaikutuskeinona pidettiin yhteyttä suunnittelijaan. Kolmannes vastaajista oli tätä mieltä (Taulukko 8 ja kuva 18). Seuraavaksi tärkeimpänä pidettiin yhdistyksen asemaa mm. lausunnon antajana:

”Seurattava asian edistymistä, tiedettävä rakennuslain, maankäytön ja kaavoituksen vaikuttavuudesta, vaadittava tasa-arvoista kohtelua sekä käytettävä asiantuntijoita tarvittaessa.” (Marttaliitto)

”Antaa tietoa ja neuvoo suunnittelijalle niin aikaisessa vaiheessa kuin mahdollista, sekä kirjallisesti esiintuoda yhdistyksen ehdotuksia tai huomautuksia.” (Suomen luonnonsuojeluliitto)

Muita lähes yhtä usein mainittuja vaikutuskeinoja olivat yleisötilaisuudet ja henkilökohtaiset suhteet.

”Suorat henkilökohtaiset suhteet, yhteistyö museon kanssa ja yhteistyö paikallisten (kaava-alueen) ihmisten kanssa.” (Suomen Kotiseutuliitto)

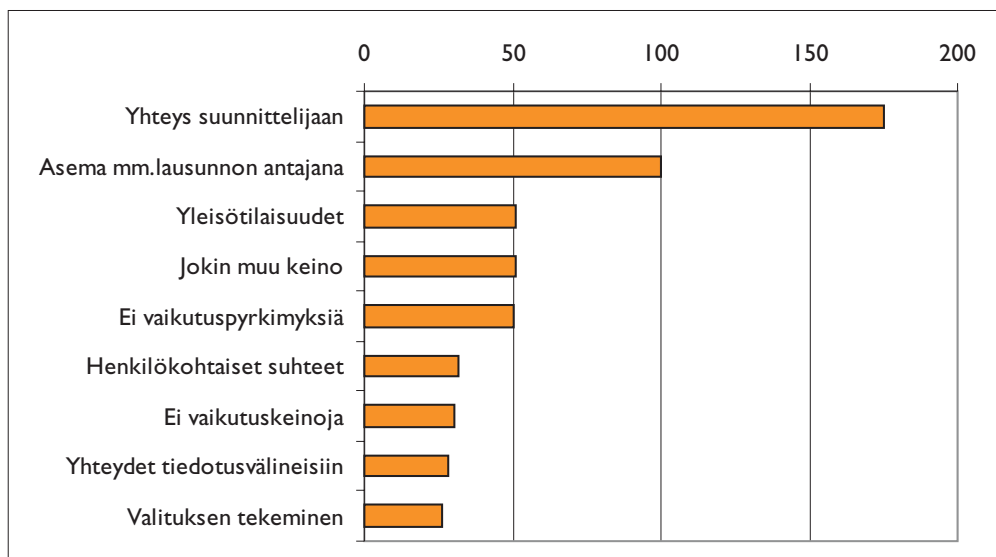
”Pienessä kaupungissa tunnetaan toisemme. Pyrimme tekemään taustatyötä vaikuttamalla päättäjiin yksityishenkilöinä.” (Suomen Omakotiliitto)

”Julkisuus, yleisötilaisuudet ja ennen kaikkea hyvien omien perusteluiden esittäminen.” (Suomen Kotiseutuliitto)”

Viisi prosenttia vastaajista ilmoitti, ettei heillä ole vaikutuskeinoja lainkaan ja lähes kymmenen prosenttia, ettei heillä ole vaikutuspyrkimyksiä. Omakotiliiton edustajat kokivat muita useammin vaikutuskeinot puutteellisiksi. Vaikutuspyrkimyksiä oli puolestaan vähiten nais- ja perhe- sekä harrastusjärjestöillä.

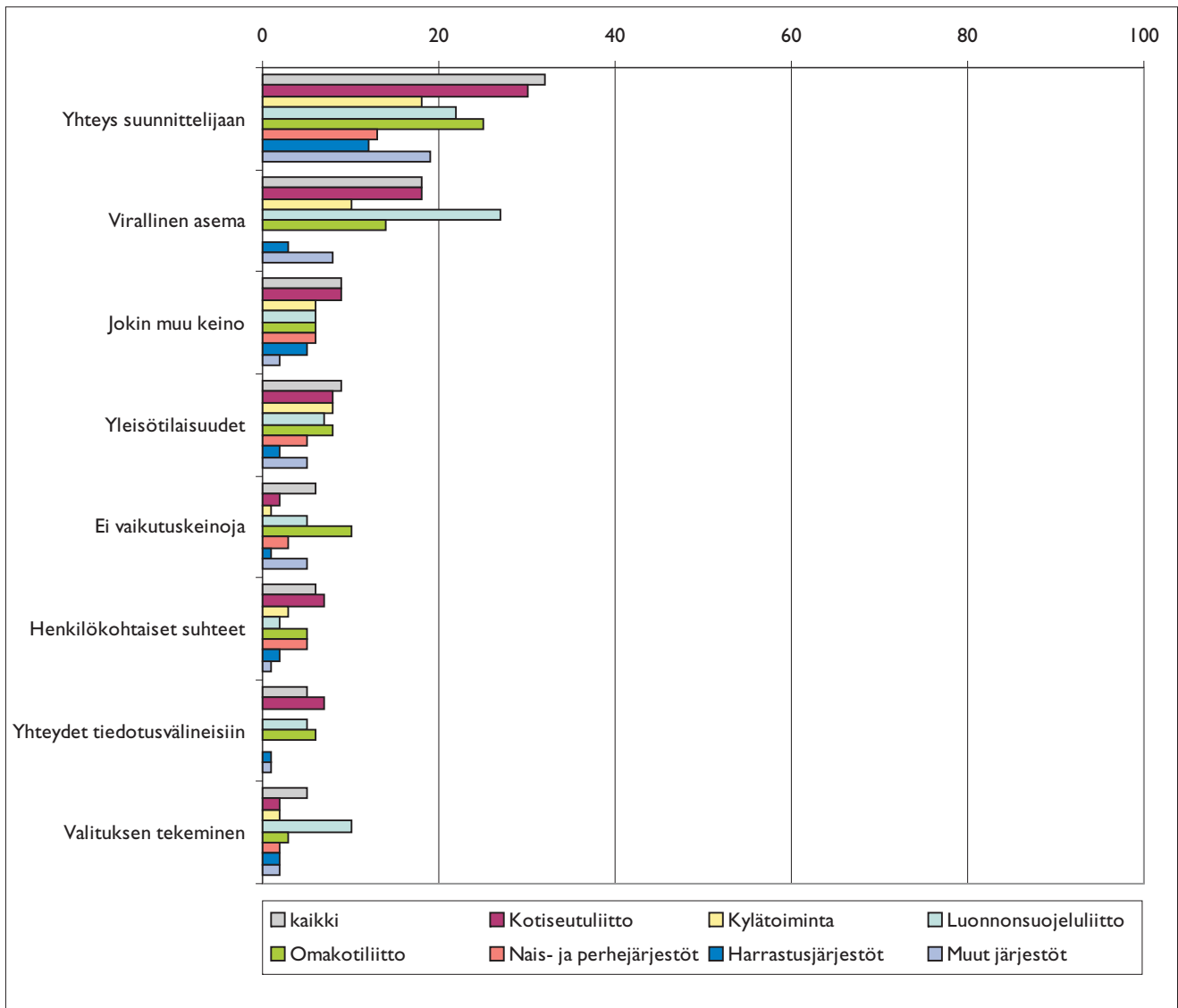
Taulukko 8. Tärkeimmiksi koetut vaikutuskeinot.

	%-osuus	lukumäärä
Yhteys suunnittelijaan	32	175
Asema mm. lausunnon antajana	18	100
Yleisötilaisuudet	9	51
Jokin muu keino	9	51
Ei vaikutuspyrkimyksiä	9	50
Henkilökohtaiset suhteet	6	34
Ei vaikutuskeinoja	5	30
Yhteydet tiedotusvälineisiin	5	28
Valituksen tekeminen	5	26
Yhteensä	100	543

Kuva 18. Tärkeimmiksi koetut vaikutuskeinot, vastausten lukumäärä.

Samoin kuin osallistumistapoja koskevissa vastauksissa, myös vaikuttamiskeinoja koskevissa vastauksissa on nähtävissä järjestökohtaisia eroja. Kotiseutuliiton yhdistykset vastasivat kysymykseen muita järjestöjä useammin ja ilmoittivat lukumääräisesti muita enemmän vaikutuskeinoja. Vähiten kysymykseen vastasivat Kylätoimintaan kuuluvat yhdistykset (Kuva 19).

Kuva 19. Tärkeimmät vaikutuskeinot järjestöittäin.

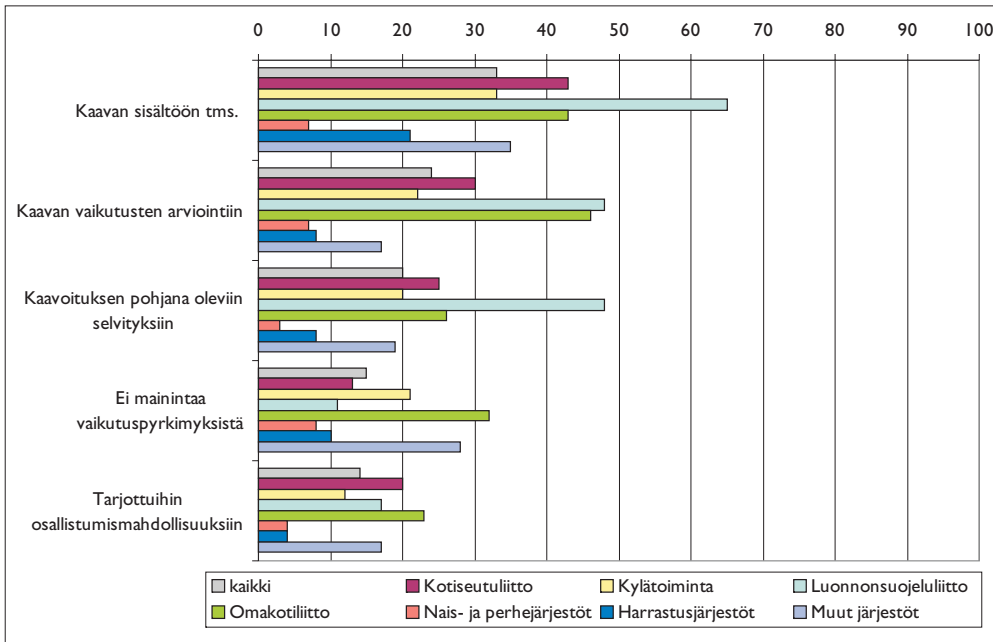
3.3.2 Vaikuttamiskohteet

Lomakkeessa tiedusteltiin, mihin asioihin yhdistys on pyrkinyt vaikuttamaan kaavan valmistelussa. Kolmannes kaikista vastanneista ja enemmän kuin kaksi kolmesta kaavoitukseen osallistuneista yhdistyksistä ilmoitti halunneensa vaikuttaa kaavan sisältöön. Kaavan vaikutusten arviointiin oli halunnut vaikuttaa lähes puolet osallistuneista, ja noin 40 % heistä halusi vaikuttaa kaavoituksen pohjana oleviin selvityksiin. Osallistumisjärjestelyihin halusi vaikuttaa vain 7 %:ia osallistuneista vastaajista (Taulukko 9).

Taulukko 9. Asiat joihin yhdistykset ovat pyrkineet vaikuttamaan kaavoituksessa, %.

	kaikki vastaajat	osallistuneet
Kaavan sisältö tms.	33	69
Kaavan vaikutusten arviointi	24	48
Kaavoituksen pohjana olevat selvitykset	20	42
Tarjotut osallistumismahdollisuudet	14	7
Ei mainintaa vaikutuspyrkimyksistä	15	27

Vastauksissa on nähtävissä vain vähän järjestökohtaisia eroja. Lähes kaikilla järjestöillä vastaukset olivat samansuuntaisia, vain lukumäärät vaihtelivat. (Kuva 20).

Kuva 20. Asiat, joihin yhdistykset ovat pyrkineet vaikuttamaan kaavoituksessa, % kaikista vastaajista.

Vastaajat nimesivät kaavan sisältöön liittyvinä kysymyksiä 225 erilaista asiaa, joihin he halusivat vaikuttaa. Niistä 76 liittyi luonnonympäristön suojeluun, kuten biodiversiteetin säilyttämiseen, metsien hyötykäyttöön jne.

"Biodiversiteettiin, virkistysmahdollisuuksiin, viihtyisämpään ja terveellisempään ympäristöön sekä liikenneongelmiin ja niiden ratkaisuun." (Suomen Luonnonsuojeluliitto)

"Luontokohteiden ja virkistymetsien säilymiseen sekä moottorikelkkareittien vastustamiseen." (Suomen luonnonsuojeluliitto)

Elinympäristön turvallisuuden ja asumisviihtyvyyteen liittyviä tekijöitä pidettiin tärkeinä vaikuttamiskohteina 58 vastauksessa. Vastauksista 47 liittyi rakennettuun ympäristöön kuten rakennusoikeuteen, rakennusten kerroslukuun, kokoon ja sijaintiin. Maisemallisiin tekijöihin ja kulttuuriperintöön liittyviä kommentteja oli 27 ja ne käsittelivät mm. kulttuurimaiseman ja -ympäristön huomiointia, rakennussuojelua ja historiaa.

"Asukasmääriin (ei liian tiheää), viheralueiden ja luontoarvojen säilymiseen, sujuva turvallinen liikenne, asuinalueen viihtyvyys ja ehjä kaupunkikuva, rakennussuojelu ja historialliset arvot." (Suomen Kotiseutuliitto)

"Liikenteen sujuvuuteen, traditioon/ perinteeseen ja visuaalis-esteettisiin arvoihin, mm. taidehankintoihin." (Suomen Kotiseutuliitto)

Muita sisältökysymyksiä olivat esim. lasten ja vammaisten huomiointi kaavoituksessa sekä muutamat yksittäistapaukset, kuten satamarakentaminen tms. Näitä asioita mainittiin 17 kappaletta.

Vastauksissa oli nähtävissä järjestöjen intressien mukaisia painotuksia. Luonnonsuojeluliitto ja harrastusjärjestöt olivat muita kiinnostuneempia luonnonympäristön suojeluun liittyvistä seikoista. Rakennettuun ympäristöön ja elinympäristön turvallisuuden liittyvät seikat puolestaan kiinnostivat Omakotiliittoa ja

Kotiseutuliittoa. Maisemallisiin tekijöihin liittyvät asiat korostuivat Kylätoiminnassa, elinympäristön turvallisuuteen liittyvät seikat nais- ja perhejärjestöillä. Ne toivat esiin myös edellä mainitut lasten ja vammaisten tarpeet kaavoituksessa.

Saadut vastaukset ovat vuoden 2001 kyselyyn nähden hyvin samanlaisia. Asiat, joihin haluttiin vaikuttaa, painottuivat samalla tavoin. Myös sisältökysymykset olivat pitkälti samoja. Vastaajaprofiilit säilyivät samanlaisina niiden järjestöjen osalta, jotka olivat mukana edellisessä kyselyssä. Esimerkiksi luonnon-suojeluliitto säilyi edelleen lukumääräisesti eniten erilaisia vaikuttamiskohteita maininneena järjestönä.

3.3.3 Kokemukset vaikutusmahdollisuuksistaan

Yhdistyksiä pyydettiin kuvamaan vaikutusmahdollisuuksiaan kaavatapauksessa, johon heillä on ollut mahdollisuus osallistua. Ensimmäisessä kysymyskohdassa tiedusteltiin vastaajien kokemuksia tiedonsaannista (Taulukko 10). Myös osallistumattomilla vastaajilla oli tietoutta vastata tähän kysymykseen, joten tulokset esitetään kaikkien vastanneiden osalta. Seuraavissa kohdissa tiedusteltiin, miten yhdistyksen näkemyksiä oli kuunneltu ja huomioitu sekä oliko voitu vaikuttaa yhdistyksen kannalta merkittäviin asioihin. Viimeisessä kohdassa kysyttiin yhdistyksen tyytyväisyyttä lopulliseen kaavaratkaisuun. Näihin kysymyksiin vastaaminen edellyttää kaavoitukseen osallistumista. Siksi vastaukset esitetään vain kaavoitukseen osallistuneiden yhdistysten osalta.

Ne yhdistykset, jotka olivat osallistuneet kaavoitukseen, vastasivat yleensä tähän kysymykseen (yli 90 %). Merkittävä osa niistä katsoi saaneensa riittävästi tietoa. Vain kaksi prosenttia ei ollut saanut lainkaan tietoa.

Vaikka tiedonsaantikysymys oli sopiva myös niille, jotka eivät olleet osallistuneet, jätti kaksi kolmesta osallistumattomasta yhdistyksestä vastaamatta tähän. Todennäköisesti kysymyksen sijainti osallistuneille tarkoitettujen kysymysten yhteydessä vaikutti tähän. Saadut vastaukset jakautuivat tasaisesti kaikkien vastausvaihtoehtojen kesken. Osallistumattomista hieman yli kymmenesosa ei ollut saanut lainkaan tietoa kaavoituksesta.

Taulukko 10. Kokemukset tiedon saannista, %.

	Osallistuneet yhdistykset	Ei-osallistuneet
Saatiin tietoa kaavasta		
Ei lainkaan	2	12
Niukasti	17	11
Riittävästi	73	14
Ei vastausta	8	63

Vastaajilta tiedusteltiin myös, oliko heidän näkemyksiään kuunneltu ja oliko näkemykset otettu huomioon kaavan valmistelussa. **Tässä laskettiin osuudet vain niiden osalta, jotka olivat jollain tavalla osallistuneet, koska kuuluksi ja huomioiduksi tuleminen edellyttää osallistumista.** Vastanneistahan lähes neljä kymmenestä oli osallistunut kaavoitukseen yhdistyksenä. Tästä ryhmästä noin 80 %:ia katsoi, että heidän näkemyksiään kuunneltiin niukasti tai riittävästi (41 % niukasti ja 38 % riittävästi). Kun siirrytään näkemysten huomiointiin, enää neljännes on sitä mieltä, että näkemykset huomioitiin riittävästi. Lähes puolet pitää näkemysten huomiointia niukkana ja enemmän kuin yksi kymmenestä katsoo, ettei näkemyksiä huomioitu lainkaan. Tästä huolimatta jälleen noin 75 %:ia osal-

listuneista vastaajista on sitä mieltä, että he vaikuttivat riittävästi tai edes niukasti yhdistyksen kannalta merkittäviin asioihin (37 % niukasti ja 38 % riittävästi). Kaksi kolmesta oli lopulta jokseenkin tai täysin tyytyväisiä kaavaratkaisuun. Huomattavaa on, että peräti viidennes osallistuneista vastaajista ei ollut lainkaan tyytyväinen kaavaratkaisuun. Edellisessä kyselyssä näitä vaikuttamiseen liittyviä kysymyksiä ei ollut lainkaan. Vastaukset osoittavat, että vaikuttamisen tunne vähenee kaavaprosessin edetessä. Lopputulos nähdään todennäköisesti kompromissina, johon on voitu vaikuttaa, vaikka se ei ole yhdistyksen alkuperäisen toiveen mukainen. (Taulukko 11)

Taulukko 11. Osallistuneiden kokemukset vaikutusmahdollisuuksista, %.

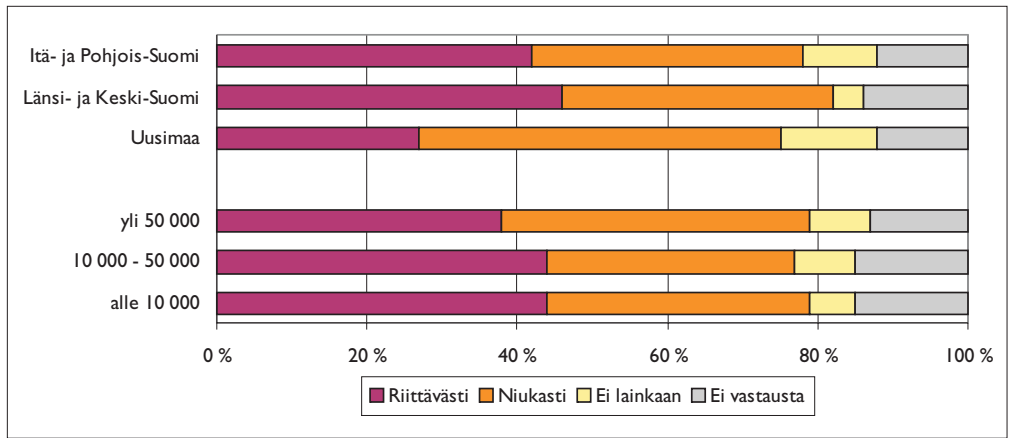
	Ei lainkaan	Niukasti	Riittävästi	Ei vastausta
Saatiin tietoa kaavasta	2	17	73	8
Näkemyksiä kuunneltiin	8	41	38	13
Näkemyksiä huomioitiin kaavan valmistelussa	13	46	25	16
Vaikutettiin yhdistyksen kannalta merkittäviin asioihin	8	37	38	17
	Ei lainkaan tyytyväisiä	Jokseenkin tyytyväisiä	Täysin	Ei vastausta
Tyytyväisyys lopulliseen kaavaratkaisuun	18	51	11	20

Järjestöjen kokemuksia vaikutusmahdollisuuksista analysoitiin myös kotikunnan asukasluvun ja alueellisen sijainnin mukaan. Jotta kaavoitukseen osallistuneista saatiin riittävän isoja ryhmiä, oli kuntaluokkia ja alueita yhdistettävä. Alla olevissa kuvissa 20–23 on kunnat ja alueet jaoteltu kolmeen ryhmään: alle 10 000, 10 000–50 000 ja yli 50 000 asukkaan kunnat ja alueina Uusimaa, Länsi- ja Keski-Suomi sekä Itä- ja Pohjois-Suomi.

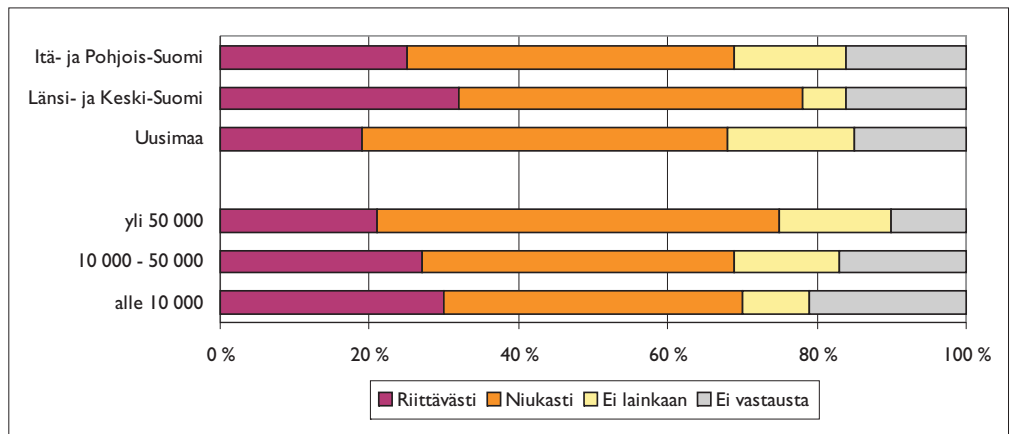
Kuntakoon suhteen kokemukset jakautuivat hyvin tasaisesti. Suurimmat erot kuntien välillä olivat yhdistysten näkemysten huomioon ottamisessa: pienimmissä kunnissa noin joka kolmannes vastaaja katsoi, että näkemyksiä oli otettu huomioon riittävästi. Isoimmissa tätä mieltä oli vain noin viidennes. Lisäksi isoissa kunnissa yli kuudennes vastaajista oli sitä mieltä, ettei heidän näkemyksiään huomioitu lainkaan, kun taas pienimmissä kunnissa alle kymmenesosa kaavoitukseen osallistuneista vastaajista koki näin (Kuvat 21 ja 22).

Alueellisesti tyytyväisyys vaihteli hieman enemmän kuin kunnittain. Länsi- ja keskisuomalaiset yhdistykset olivat järjestelmällisesti kaikkien tyytyväisimpiä vaikutusmahdollisuuksiinsa, heistä lähes puolet koki tullessa riittävässä määrin kuulluksi kaavoitusprosessissa. Kuulluksi tulemisessa olivat myös suurimmat alueelliset erot, sillä uusimaalaisista yhdistyksistä vain neljänestä oli kuultu riittävästi ja noin joka seitsemäs heistä ei tullut mielestään kuulluksi lainkaan (Kuvat 23 ja 24).

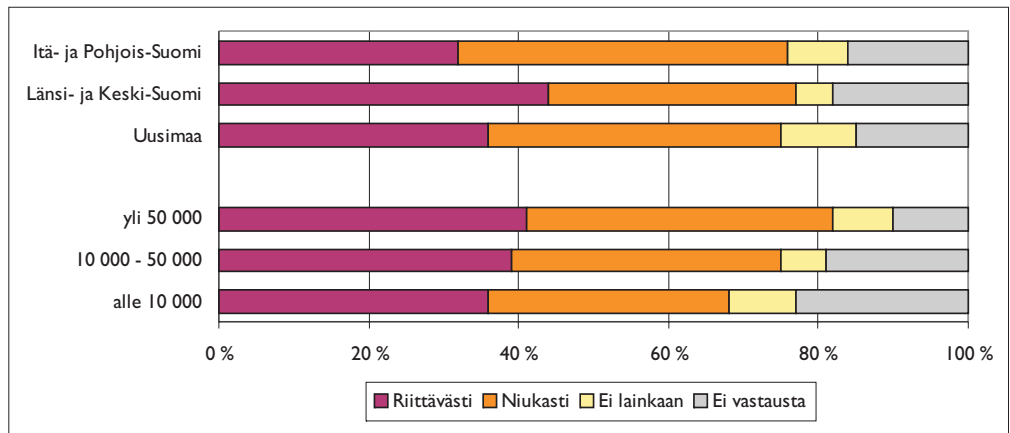
Vuoden 2001 kyselyssä nousi esille suurien kuntien ja uusimaalaisten yhdistysten ryhmä, joka oli yleisesti ottaen useimmin tyytyväinen vaikutusmahdollisuuksiinsa. Tällä kertaa tämä yleislinja näyttäisi kääntyneen päinvastaiseksi. Yhteistä molemmissa kyselyissä on kuitenkin se, etteivät erot kuntakoon tai alueen perusteella nouse kovin suuriksi minkään kysymyksen kohdalla. Suurin ero näyttäisi olevan eri vaikutusmahdollisuuksien välillä, sillä kaavaratkaisun kohdalla täysin tyytyväisiä oli Uudellamalla huomattavasti vähemmän kuin muiden vaikutusmahdollisuuksien kohdalla.

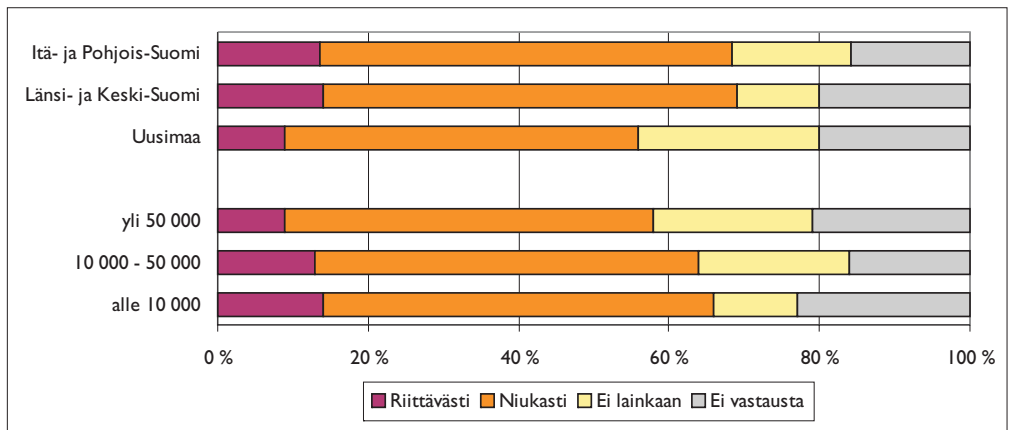
Kuva 21. Kuunneltiinko yhdistyksen mielestä sen näkemyksiä (% osallistuneista).

Kuva 22. Otettiin yhdistyksen mielestä sen näkemyksiä huomioon (% vastaajista)?

Kuva 23. Vaikutettiin yhdistyksen kannalta merkittäviin asioihin (% osallistuneista)?

Kuva 24. Oltiin yhdistyksessä tyytyväisiä lopulliseen kaavaratkaisuun (% osallistuneista)?

Kysymyksen yhteydessä kaikille vastaajille annettiin mahdollisuus kertoa vaikutusmahdollisuuksistaan myös omin sanoin. Kysymykseen vastasi 188 yhdistystä (Taulukko 12). Osallistuneet yhdistykset vastasivat vain hieman useammin kuin ei-osallistuneet. Yhdistyksen kokemukset vaikutusmahdollisuuksistaan vaihtelivat suuresti. Avovastauksilla yhdistys saattoi purkaa omaa onnistumistaan tai turhautumistaan.

Taulukko 12. Kuvaus vaikutusmahdollisuuksista, vastausten lukumäärä.

	Hyvät	Huonot	Vaikuttaminen ei kiinnosta	Ei vastattu
Kaikki	45	140	3	317
Kotiseutuliitto	16	51	2	72
Kylätoiminta	7	8	0	31
Omakotiliitto	5	19	0	11
Luonnonsuojeluliitto	9	27	1	13
Nais- ja perhejärjestöt	2	17	0	117
Harrastusjärjestöt	2	5	0	53
Muut järjestöt	4	13	2	20

Kokemukset kirjattiin sen mukaan esiintyikö vaikuttamiskokemus hyvänä, huonona tai mahdollisesti tarpeettomana. Vastaajat raportoivat pääasiassa huonoista vaikuttamiskokemuksistaan, osallistuneilla huonoja kokemuksia oli hieman vähemmän, mutta erot eivät ole suuria. Eniten kokemuksiaan kertoivat Kotiseutuliiton edustajat, joilla oli myös eniten huonoja kokemuksia. Vähiten aktiivisia olivat harrastusjärjestöt.

Monet huonoiksi kirjatut vaikutuskokemukset liittyivät siihen, että annetulla osallistumispanoksella ei todella vaikutettu kaavan lopputulokseen:

"Mahdollisuudet vaikuttaa ovat riittäviä. Kaavojen sisältöön vaikuttavat kuitenkin enemmän maanomistus sekä kunnan omat tavoitteet ja linja kaavoituskysymyksissä" (Suomen Luonnonsuojeluliitto)

"Vaatii paljon oma-aloitteisuutta olla ajoissa liikkeellä. Oikeiden henkilöiden tunteminen helpottaa asioiden esittämistä. Hyväksyminen on jo sitten laajempaa politiikkaa..." (Suomen Veneilyliitto)

"Maakuntakaavaa laadittaessa antamamme lausunnon ym. kirjelmät eivät juurikaan vaikuttaneet lopputulokseen. Vähän sellainen tuntuma että osallistumis- ja vaikutusmenettely oli "pakonomainen" kierros, jotta kaikki osapuolet saivat sanottua sanottavansa. Mitään oleellista hyötyä niistä kirjelmistä ei sitten asian hoitamisen/kaavan parantamisen kannalta ollutkaan." (Suomen luonnonsuojeluliitto)

Yhdistyksen oma aktiivisuus koettiin tärkeäksi lopputuloksen kannalta.

"Asukasyhdistyksen oma ja positiivinen asenne on hyvin tärkeää. Hyvä lopputulos syntyy helpoimmin keskustelujen ja neuvotteluiden kautta, kun asukkailla on esittää riittävästi myös vaihtoehtoisia ratkaisuja." (Suomen Kotiseutuliitto)

"Meillä täällä oikealla maaseudulla on harvoin varsinaisia kaavoitusasioita tai uhkia, kuten ne useimmiten ajatellaan. Uskomme, että yhteistä halua ja mahdollisuus vaikuttamiseen on, jos sitä tavoitetaan" (Finlands svenska hembygdsförbund)

"Todella hyvät mahdollisuudet vaikuttaa, jos vain on mielenkiintoa ja energiaa." (Kattojärjestö tuntematon)

”Olemme erittäin tyytyväisiä uuden maankäyttö- ja rakennuslain suomiin vaikuttamis- mahdollisuuksiin ja yhteistyön hyvin toimineen viranomaisten kanssa.” (Suomen Kotiseutuliitto)

3.4 Toimintatapojen muutos kaavoituksessa

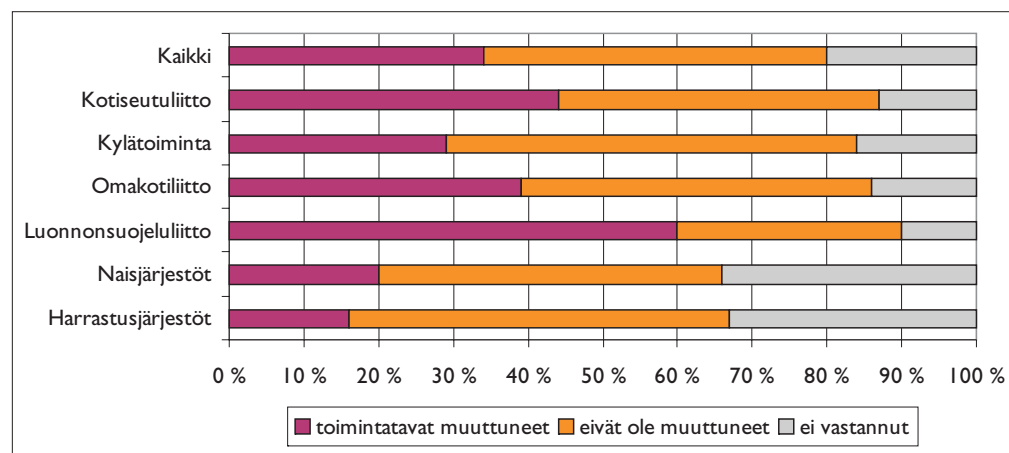
3.4.1 Kuntien toimintatapojen muutos

Vastaajilta tiedusteltiin myös, olivatko heidän mielestään kunnan toimintatavat muuttuneet viimeisen viiden vuoden aikana. Hieman yli kolmannes katsoi, että toimintatavoissa on nähtävissä muutosta ja vajaa puolet, ettei muutosta ole ollut. Noin joka viides jätti vastaamatta tähän kysymykseen (Taulukko 13).

Järjestöjen näkemykset poikkesivat jonkin verran toisistaan. Luonnonsuojeluliittoon kuuluvista yhdistyksistä kaksi kolmesta huomasi muutosta toimintatavoissa. Kotiseutuliitolla alle puolet vastanneista huomasi muutoksen. Muilla järjestöillä muutoksen huomaaminen oli harvinaisempaa. Niistä noin kolmannes oli huomannut muutoksen toimintatavoissa. Nais- ja perhe- sekä harrastusjärjestöt olivat huomanneet vähiten muutosta. Ne myös vastasivat kysymykseen muita harvemmin, mikä johtuu todennäköisesti näiden järjestöjen vähäisemmästä osallistumisesta kaavoitukseen (Kuva 25).

Taulukko 13. Kunnan toimintatapojen muuttuminen kaavoitusasioissa kattojärjestöittäin, %.

	toimintatavat muuttuneet	eivät ole muuttuneet	ei vastannut
Kaikki	34	46	20
Kotiseutuliitto	44	43	13
Kylätoiminta	29	55	16
Omakotiliitto	39	47	14
Luonnonsuojeluliitto	60	30	10
Nais- ja perhejärjestöt	20	46	34
Harrastusjärjestöt	16	51	33
Muut järjestöt	33	52	15

Kuva 25. Kunnan toimintatapojen muuttuminen kaavoitusasioissa kattojärjestöittäin, % kaikista vastaajista.

Muutoksen huomanneita vastaajia pyydettiin kertomaan myös muutoksen luonteesta. Tähän kysymykseen saatiin yli 200 kommenttia, joista kahdeksan kymmenestä kertoi muutoksen olleen myönteinen (taulukko 14). Myönteisenä pidettiin ennen kaikkea parantunutta tiedotusta ja avoimuuden lisääntymistä. Muita hyvänä pidettyjä muutoksia olivat mm. kaavoittajien asiantuntemuksen lisääntyminen.

Taulukko 14. Kunnan toimintatapojen muutoksen suunta.

	vastausten lukumäärä	%-osuus
Hyvä	218	83
Huono	25	10
Muu	18	7
Yhteensä	261	100

”Osallistumista ja avoimuutta on lisätty. Internet ja kaupungin kotisivujen palvelut mahdollistaneet tiedonsaannin.” (Suomen Kotiseutuliitto)

”Tulevista ja tekeillä olevista kaavamuutoksista tiedotetaan avoimemmin.” (Suomen Kotiseutuliitto)

”Kaavaa koskevia henkilöitä kuunnellaan enemmän.” (Maa- ja kotitalousnaisten Keskus)

”Esityksiä kiitettävästi. Kaavoitusviranomaiset ovat aloittaneet asukkaiden kuulemisen jo valmisteluvaiheessa. Näin ei ennen ollut.” (Suomen Kotiseutuliitto)

Joka kymmenes vastaaja piti muutosta negatiivisena. Suurin osa kielteisistä kommenteista koski kunnan liian suurta toimivaltaa maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa. Lain tuomat velvoitteet osallisuuden ja vuorovaikutuksen toteuttamisesta olivat jääneet kunnalta huomiotta.

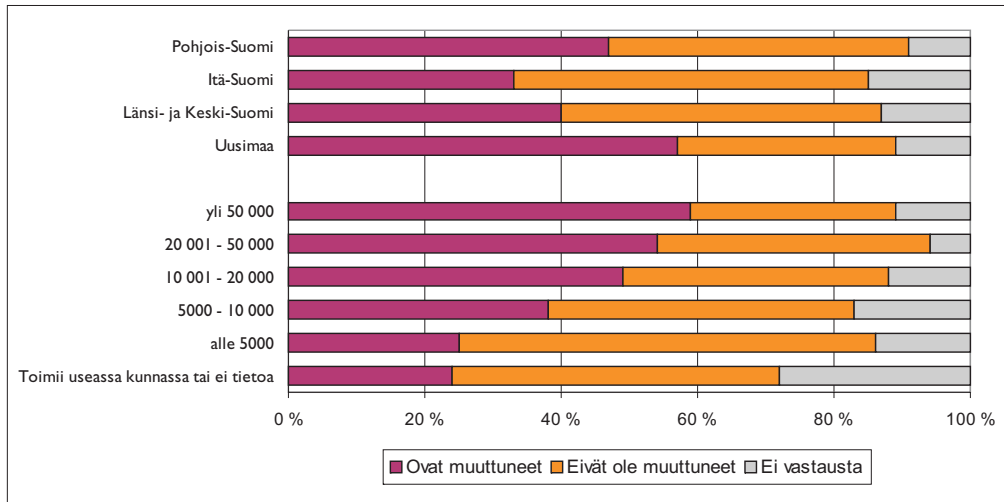
”Monopolin saatuaan kunta toimii kuin pieni lapsi konepistoolin kanssa. Kun aiemmin kaava vahvistettiin muualla, esim. ympäristöasiat oli pakko ottaa tarkemmin huomioon.” (Suomen Luonnonsuojeluliitto)

Nyt saadut tulokset ovat samansuuntaisia vuoden 2001 kyselyn kanssa. Järjestöt ovat pääsääntöisesti huomanneet muutosta kunnan toimintatavoissa ja muutosta on pidetty myönteisenä. Järjestökohtaiset erot pysyivät myös pitkälti samoina. Aktiivisesti kaavoitukseen osallistuneet järjestöt huomasivat useammin muutosta kuin muut.

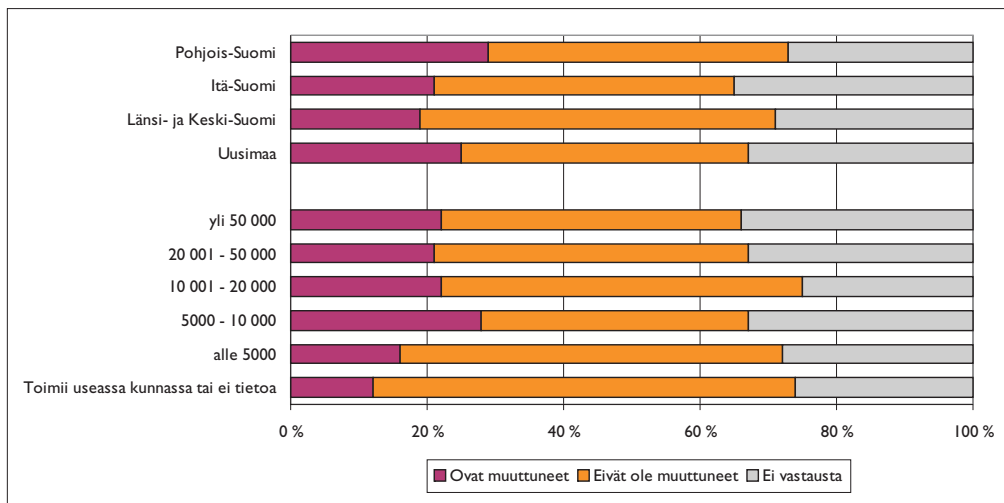
Tutkittaessa kunnan toimintatapojen muutosta kuntakoon ja sijainnin mukaan kattojärjestöt jaettiin kahteen ryhmään osallistumisaktiivisuuden perusteella. Kotiseutu- ja luonnonsuojeluyhdistysten näkemys on kuvassa 26a, nais- ja perhejärjestöjen, harrastusjärjestöjen sekä muiden järjestöjen kuvassa 26b.

Kotiseutu- ja luonnonsuojeluyhdistysten kohdalla tilanne oli sama kuin viime kyselyssä: mitä suurempi kunta, sen enemmän kunnan toimintatavoissa oli havaittu muutosta, ja alueellisesti eniten muutosta oli havaittu Uudellamaalla ja Pohjois-Suomessa. Nais- ja perhejärjestöjen sekä harrastusjärjestöjen kohdalla sen sijaan eniten muutosta oli havaittu keskisuurissa kunnissa ja Pohjois-Suomessa. Erot eri kuntien ja alueiden välillä olivat kuitenkin vähäisempiä kuin kotiseutu- ja luonnonsuojeluyhdistysten kohdalla. Kuten osallistumisaktiivisuuden perusteella saattoi olettaakin, vastausaktiivisuus tämän kysymyksen kohdalla oli varsin erilainen kahden järjestöryhmän välillä. Kotiseutu- ja luonnonsuojeluyh-

distyksistä noin joka kymmenes oli jättänyt vastaamatta tähän kysymykseen, mutta nais- ja perhe- sekä harrastusjärjestöistä noin neljännes, suurimmillaan peräti kolmannes, ei ollut vastannut kunnan toimintatapojen muutokseen lainkaan.

Kuva 26a. Kotiseutu- ja luonnonsuojeluyhdistysten näkemys kunnan toimintatapojen muutoksesta kuntakoon ja alueen mukaan.

Kuva 26b. Nais- ja perhejärjestöjen, harrastusjärjestöjen sekä muiden järjestöjen näkemys kunnan toimintatapojen muutoksesta kuntakoon ja alueen mukaan.

3.4.2 Maakuntien liittojen toimintatapojen muutos

Kuntien toimintatapojen lisäksi haluttiin tietää maakuntien liittojen toimintatapojen mahdollisesta muutoksesta viimeisen viiden vuoden aikana. Tähän kysymykseen saatiin vähemmän vastauksia kaikilta yhdistyksiltä, noin kolmannes jätti vastaamatta. Vain noin joka kymmenes vastaajista oli huomannut muutosta maakunnan toimintatavoissa. Järjestöittäin eroja on vähän. Lähes kaikissa järjestöissä puolet vastanneista ei ollut huomannut muutosta. Poikkeuksena on Luonnonsuojeluliitto, jonka vastaajista yli kolmannes oli huomannut muutosta maakunnan toimintatavoissa (Taulukko 15). Luonnonsuojeluliitto on myös eniten maakuntakaavoitukseen osallistunut järjestö, muiden osalta osallistuminen on harvinaisempaa.

Taulukko 15. Maakunnan liiton toimintatapojen muuttuminen kaavoitusasioissa kattojärjestöittäin, %.

	toimintatavat muuttuneet	eivät ole muuttuneet	ei vastannut tai ei tietoa
Kaikki	13	51	35
Kotiseutuliitto	14	54	32
Kylätoiminta	13	55	32
Omakotiliitto	10	59	31
Luonnonsuojeluliitto	33	39	28
Nais- ja perhejärjestöt	8	47	45
Harrastusjärjestöt	5	55	40
Muut järjestöt	19	50	31

Muutosta huomattiin harvemmin maakunnan kuin kunnan toiminnassa. Myös muutoksen suuntaa kommentoitiin vähemmän. Vain 82 vastaajaa kommentoi muutoksen suuntaa. Kommentoijista pääosa on Luonnonsuojeluliiton vastaajia. Kahdeksan kymmenestä piti muutoksen suuntaa hyvänä (taulukko 16). Tässäkin korostui avoimuuden kasvu. Erityisesti internet-tiedottaminen sai kiitosta.

”Tieto kulkee ja mielipiteitä kysellään.” (Suomen Luonnonsuojeluliitto)

”Netin kautta saattoi seurata kaavoitusprosessia koko ajan.” (Suomen Luonnonsuojeluliitto)

”Kaava-asiat ovat paljon avoimempia. Ei ole enää mitään salatiedettä.” (Suomen Omakotiliitto)

”Tiedotus on parantunut, keskustelupalsta on avattu, mutta päätöksenteko säilynyt pienen piirin käsissä. Kuullaan, mutta ei anneta sen vaikuttaa.” (Suomen Luonnonsuojeluliitto)

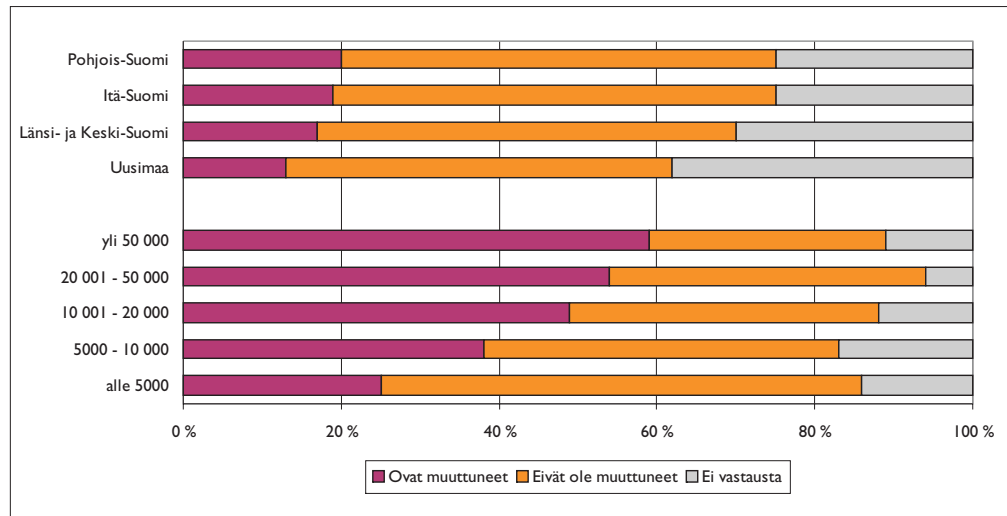
Muiden vastausten osalta lukumäärät jäivät niin vähäisiksi, ettei niitä juuri voi analysoida tarkemmin.

Taulukko 16. Maakunnan liiton toimintatapojen muutoksen suunta.

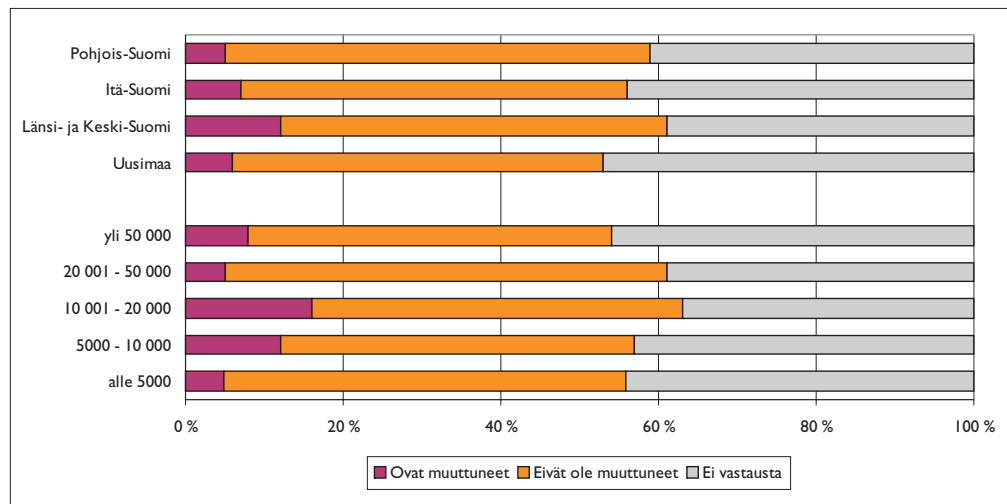
	vastausten lukumäärä	%-osuus
Hyvä	82	82
Huono	5	5
Muu	13	13
Yhteensä	100	100

Kuntakoon ja alueen mukaan tarkasteltuna tulokset vaihtelevat hieman enemmän. Kotiseutu- ja luonnonsuojeluyhdistyksistä useimmin muutosta olivat havainneet suurissa kunnissa ja Pohjois-Suomessa toimivat yhdistykset (kuva 27a). Kuten kuntien toimintatapojen muutoksen kohdalla, myös maakunnan toimintatavoissa oli huomattu muutosta sitä useammin, mitä suuremmasta kunnasta järjestö oli kotoisin. Yli 50 000 asukkaan kunnissa peräti yli puolet kaikista vastaajista oli havainnut muutosta maakunnan toimintatavoissa. Nais- ja perhejärjestöjen sekä harrastusjärjestöjen parissa muutosta oli havaittu varsin harvoin, useimmin keskisuurissa kunnissa sekä Länsi- ja Keski-Suomessa. (kuva 27b).

Kuten jo aikaisemmin todettiin, vastausaktiivisuus jäi tämän kysymyksen kohdalla alhaisemmaksi kuin kuntien toimintatapojen muutoksen kohdalla. Nais- ja perhejärjestöistä sekä harrastusjärjestöistä reilusti yli kolmannes jätti vastaamatta kysymykseen.

Kuva 27a. Kotiseutu- ja luonnonsuojeluyhdistysten näkemys maakunnan toimintatapojen muutoksesta kuntakoon ja alueen mukaan.

Kuva 27b. Nais- ja perhejärjestöjen, harrastusjärjestöjen sekä muiden järjestöjen näkemys maakunnan toimintatapojen muutoksesta kuntakoon ja alueen mukaan.

3.4.3 Järjestöjen toimintatapojen muutos

Lisäksi vastaajilta tiedusteltiin yhdistyksen omien toimintatapojensa muuttamista kaavoitusasioissa viimeisen viiden vuoden aikana. Runsas neljäsosa katsoi, että yhdistyksen toimintatavat ovat muuttuneet. Kaksi kolmannesta katsoi, ettei muutosta ole ollut. Vain muutama prosentti vastaajista jätti vastaamatta kysymykseen (Taulukko 17).

Vähiten muutosta huomasivat nais- ja perhejärjestöt. Niistä harvempi kuin joka kymmenes oli muuttanut omia toimintatapojaan. Harrastusjärjestöillä luku oli lähes yhtä pieni. Niistä noin 14 %:a oli muuttanut omia toimintatapojaan.

Tavallisimmin muutosta olivat huomanneet Luonnonsuojeluliiton ja Omakotiliiton vastaajayhdistykset. Muilla järjestöillä joka kolmannes vastaajista oli huomannut muutosta toimintatavoissaan. Kysymys esitettiin samalla tavalla kuin edellisessä kyselyssä, ja saadut tulokset ovat yksi yhteen samanlaisia. Myös

järjestöjen osalta tulokset ovat samansuuntaisia, sillä kaikkein aktiivisimmin osallistuneet yhdistykset huomasivat muita enemmän muutosta myös omissa toimintatavoissaan.

Taulukko 17. Yhdistyksen omien toimintatapojen muuttuminen kaavoitusasioissa, %.

	toimintatavat muuttuneet	eivät ole muuttuneet	ei vastannut
Kaikki	27	61	2
Kotiseutuliitto	33	60	7
Kylätoiminta	28	57	15
Omakotiliitto	50	39	11
Luonnonsuojeluliitto	51	46	3
Nais- ja perhejärjestöt	8	73	9
Harrastusjärjestöt	14	78	8
Muut järjestöt	20	65	15

Järjestön toimintatapojen muutosta luonnehdittiin lähes 200 kommentilla. Lähes 90 % vastaajista piti muutoksen suuntaa myönteisenä (taulukko 18). Yhdistyksen katsottiin aktivoituneen kaavoitusasioissa ja osallistumisessa.

”Vaadimme tietoa ja esittelyä. Otimme kylätoimikuntaan arkkitehdin jäseneksi nyt, kun kaavoitus on käynnissä. Hän ”opettaa” muita ja ”tulkitsee” kaavoitusta ja kaavoittajaa. Teimme kyläsuunnitelman. Työn kuluessa katsoimme tulevaisuuden uhka- ja tavoitekuvia. Ymmärsimme kaavan merkityksiä kyläkuvaan ja asukasmäärään (palveluiden säilymiseen) ja työpaikkaomavaraisuuteen (nyt 27%) säilymiseen. Pyrimme vaikuttamaan jo kaavan tavoitteiden asetteluun.” (Suomen kylätoiminta)

Huonona muutosta pidettiin vain noin joka kymmenennessä vastauksessa. Tällöin raportoitiin kaavoitukseen väsymisestä sekä yleisestä resurssipulasta vapaaehtoisvoimin tapahtuvassa järjestötyössä.

”Innostus ja aktiivisuus on muuttunut turhautuneisuudeksi ja osin hälläväliä-tunteeksi. Paikallisasioihin panostetaan enemmän, maakunnalliset asiat jäävät vähemmälle.” (Suomen luonnonsuojeluliitto)

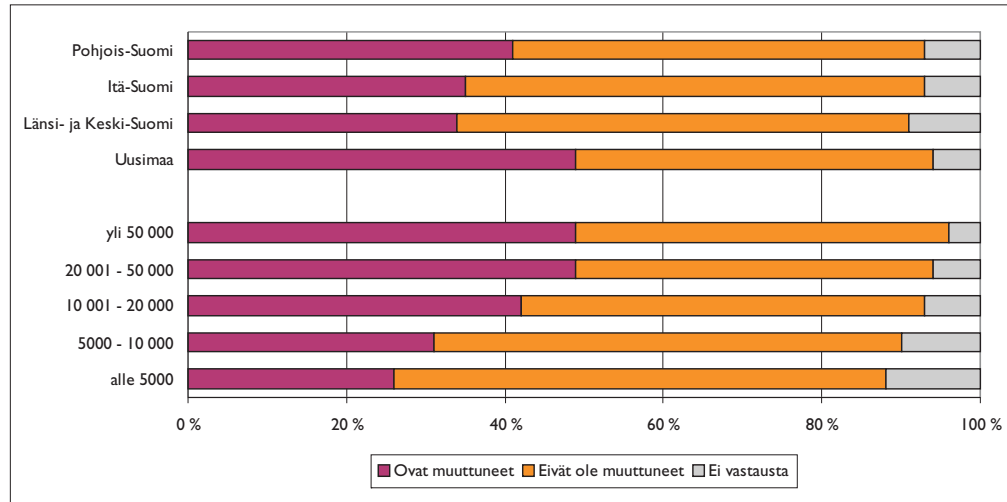
”Aaltoliikettä: Ympäristötyöryhmä aloitti innolla, mutta ryhmä oli pieni ja voimat hupenivat nopeasti. Kaavoitus on vieläkin iso asia ja jopa abstrakti möhkäle maallikon silmissä.” (MLL)

Taulukko 18. Yhdistyksen omien toimintatapojen muutoksen suunta.

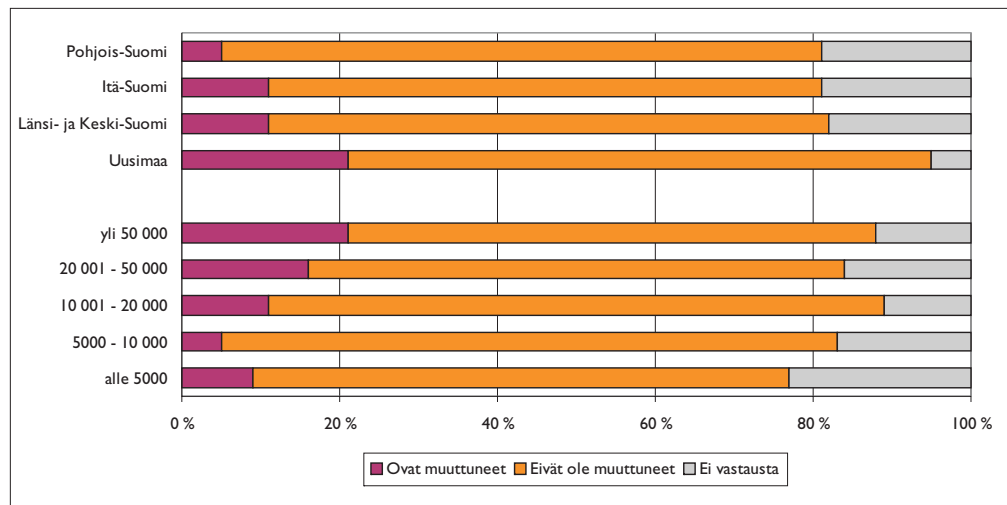
	vastausten lukumäärä	%-osuus
Hyvä	198	87
Huono	13	5
Muu	17	8
Yhteensä	228	100

Kuntakoon mukaan tarkasteltuna yhdistysten havainnot omien toimintatapojen muutoksesta olivat jälleen sitä yleisimpiä, mitä suurempi kunta oli kyseessä (Kuva 28a). Alueellisessa jakautumisessa ei juurikaan ollut eroja eri järjestöryhmien

välillä – ainoa poikkeus oli se, että nais- ja perhejärjestöjen sekä harrastusjärjestöjen parissa kaikkein vähiten muutosta oli havaittu 5 000–10 000 asukkaan kunnissa ja Pohjois-Suomessa (Kuva 28b). Sen sijaan muutoksen havaitseminen yleensä oli huomattavasti yleisempää kotiseutu- ja luonnonsuojeluyhdistyksillä kuin muilla yhdistyksillä. Siinä missä suurimmissa kunnissa ja Uudellamaalla toimivista kotiseutu- ja luonnonyhdistyksistä yli puolet oli havainnut muutosta, vain noin viidennes muista yhdistyksistä oli tehnyt saman havainnon.

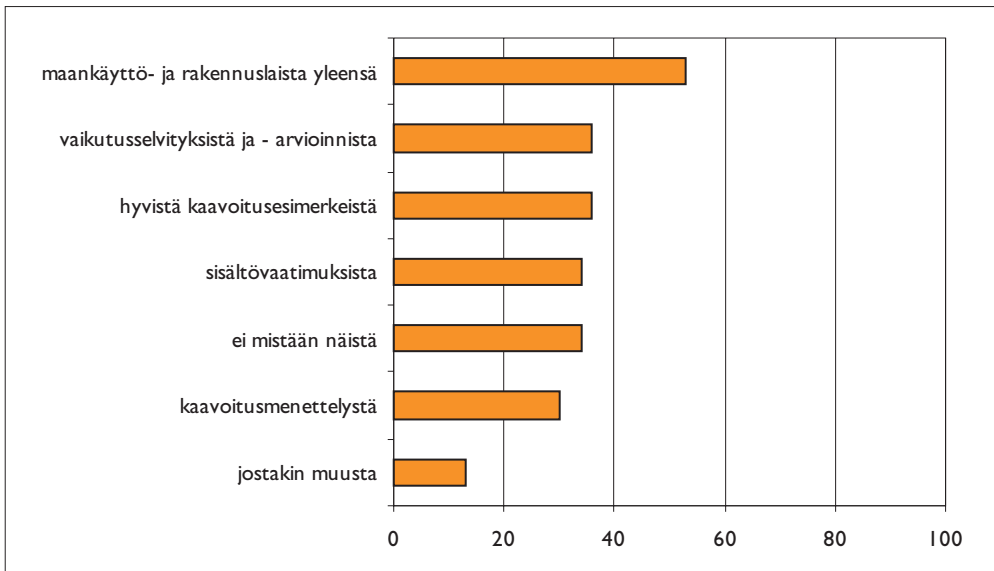
Kuva 28a. Kotiseutu- ja luonnonsuojeluyhdistysten näkemys yhdistyksen omien toimintatapojen muutoksesta kuntakoon ja alueen mukaan.

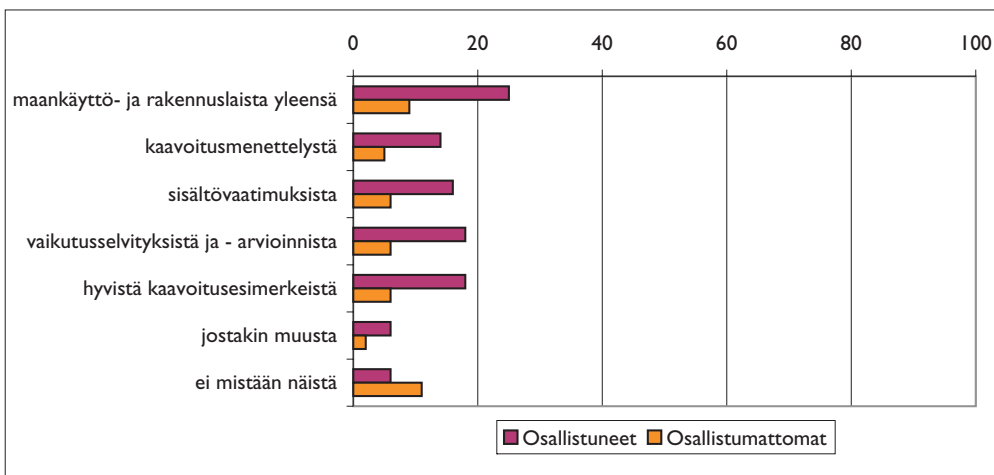
Kuva 28b. Nais- ja perhejärjestöjen, harrastusjärjestöjen sekä muiden järjestöjen näkemys yhdistyksen omien toimintatapojen muutoksesta kuntakoon ja alueen mukaan.

3.5 Lisätiedon tarve

Lisätietoa ja koulutusta toivottiin hieman aiempaa enemmän (kuva 29 ja kuva 30). Yli puolet kaikista vastanneista kaipasi lisää tietoa maankäyttö- ja rakennuslaista yleensä. Vaikutusselvityksistä ja vaikutusten arvioinnista kaivattiin yhtä paljon tietoa kuin aiemmin (36 %). Myös maankäyttö- ja rakennuslain mukaisista kaavojen sisältövaatimuksista ja kaavoitusmenettelystä kaivattiin tietoa. Toiseksi eniten vastaajat kaipasivat tietoa hyvistä kaavoitusesimerkeistä. Muista asioista kaipasi tietoa 15 % vastaajista. Pääasiassa nämä muut asiat koskivat yksittäisiä kaavoitustapauksia tai erilaisia asumiseen ja vapaa-aikaan liittyviä teemoja, joi-

Kuva 29. Mistä kaavoitukseen liittyvistä asioista toivottiin lisätietoa, % kaikista vastaajista.

Kuva 30. Lisätietoa toivoneiden yhdistysten osuudet osallistumisen mukaan, %.

hin toivottiin lisää ohjeistusta. Lisäksi vastaajat toivoivat tietoa aivan kaavoituksen perusasioista, omista vaikutusmahdollisuuksistaan ja oikeuksistaan.

"Miten voisimme vaikuttaa kaavaan niin, että saamme Prisman?" (Kattojärjestö tunte-maton)

Järjestökohtaisia eroja on nähtävissä jonkin verran. Eniten lisätietoa kaipasivat Luonnonsuojeluliiton ja Omakotiliiton edustajat. Niissä useampi kuin kaksi kol-mesta kaipasi lisää tietoa mm. maankäyttö- ja rakennuslaista. Lisätiedon tarve oli yleistä myös Kotiseutuliitossa, jossa maankäyttö- ja rakennuslaista halusi lisää tietoa yli puolet vastanneista. Vähiten lisätietoa kaipasivat nais- ja perhejär-jestöjen vastaajat. Heistä kuitenkin noin kolmannes halusi lisätietoa tai koulutus-ta. Harrastusjärjestöissä lisätiedon tarve oli hieman yleisempää kuin nais- ja perhejärjestöissä.

Lisätiedon tarve vaihtelee siis ennen kaikkea sen mukaan, miten aktiivisesti yhdistys on osallistunut kaavoitukseen. Osallistumattomat kaipaavat lisätietoa ja koulutusta kaikkein vähiten. Vaikka lisätiedon tarve on hieman lisääntynyt kaikissa vastaajaryhmissä, aktiivisesti osallistuvat kaipaavat tietoa kaikkein eniten. Pääosin järjestöt ovat kuitenkin kiinnostuneista samoista aiheista (Kuva 30).

4

Yhteenveto ja johtopäätökset

4.1 Yhteenveto

Kaavoitukseen osallistumista ja vaikuttamista koskeva kysely lähetettiin lähes 2900 yhdistykselle, joista lähes kolmannes vastasi. Yhdistykset kuuluivat seuraaviin kattojärjestöihin:

- Marttaliitto
- Finlands svenska Marthaförbund
- Maa- ja kotitalousnaisten Keskus
- Suomen Kotiseutuliitto
- Finlands svenska Hembygdsförbund
- Suomen Kylätoiminta
- Suomen Luonnonsuojeluliitto
- Natur och Miljö
- Suomen Omakotiliitto
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- Suomen Partiolaiset
- Suomen Latu
- Suomen Veneilyliitto

Seuraavassa esitetään yhteenveto tuloksista kyselyn aihepiireittäin.

Tiedonsaanti kaavoituksesta

Ilmoitus kaavan vireilletulosta oli tavoittanut hyvin yhdistykset. Suurin osa yhdistyksistä vastasi tutustuneensa tällaiseen ilmoitukseen. Myös kaavakarttaan ja -selostukseen olivat tutustuneet useimmat Luonnonsuojeluliiton edustajat sekä monet Kotiseutuliiton, Omakotiliiton ja Kylätoiminnan vastaajista. Kaavoituskatsaus sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelma olivat edelleen vähemmän tunnettuja asiakirjoja, erityisesti nais- ja perhe- sekä harrastusjärjestöjen vastaajat olivat tutustuneet niihin muita vähemmän. Kaavoitukseen osallistuneet järjestöt tunsivat tai olivat nähneet muita useammin kysytyjä asiakirjoja.

Lehti-ilmoitus oli selvästi tavallisin tietolähde kaavoituksen vireilletulosta. Myös yleisötilaisuus osoittautui tärkeäksi tiedonsaantikanavaksi yhdessä kaavoittajan lähettämän kirjeen ja tiedotusvälineiden kanssa. Internetin merkitys jäi edelleen vähäiseksi. Luonnonsuojeluliiton, Kotiseutuliiton, Omakotiliiton ja Kylätoiminnan vastaajilla oli muita enemmän tiedonsaantikanavia. Kaavoitukseen osallistuneille kirje oli lähes yhtä tärkeä tiedonsaantikanava kuin lehti-ilmoitus.

Vuonna 2001 toteutetussa kyselyssä tiedusteltiin pitkälti samoja asioita. Tietoa saamattomien määrä kasvoi edelliseen kyselyyn verrattuna myös niiden järjestöjen kohdalla, jotka olivat osallistuneet aiempaan kyselyyn. Nyt kyselyyn vastanneet näyttivät tuntevan kaava-asiakirjoja hieman vähemmän kuin aiemmin ja myös tietolähteitä käytettiin niukemmin. Erot eivät ole suuria ja ne voivat johtua myös siitä, että mukana oli kokonaan uusia yhdistyksiä. Tällöin mukana on hieman enemmän yhdistyksiä, jotka kyselyyn vastaamisesta huolimatta eivät ole osallistuneet kaavoitukseen.

Osallistuminen

Kaavoitukseen oli osallistunut hieman alle 40 % vastanneista yhdistyksistä. Yhdistysten osallistumisaktiivisuus laski jonkin verran edelliseen kyselyyn nähden todennäköisesti sen vuoksi, että kysymyksessä huomioitiin nyt erikseen yksityishenkilönä osallistuminen.

Järjestökohtaiset erot olivat suuria. Perinteisesti kaavoitukseen osallistuvien järjestöjen vastaajat olivat aktiivisia osallistujia tämänkin kyselyn mukaan. Nais- ja perhejärjestöt sekä harrastusjärjestöt osallistuivat muita järjestöjä harvemmin. Vastaajilla oli mahdollisuus ilmoittaa, osallistuivatko yhdistyksen jäsenet yksityishenkilönä, vaikka yhdistys ei osallistuisikaan. Tässäkin järjestökohtaiset erot olivat merkittäviä. Neljä viidestä Luonnonsuojeluliiton vastaajista oli osallistunut yhdistyksenä. Samoin Kotiseutuliiton, Omakotiliiton ja Kylätoiminnan vastaajat olivat osallistuneet hieman aktiivisemmin yhdistyksenä kuin yksityishenkilönä. Nais- ja perhejärjestön yhdistyksistä alle 10 % oli osallistunut, mutta 40 % ilmoitti jäsenten osallistuneen yksityishenkilönä. Aineisto todennäköisesti liioittelee osallistumisen yleisyyttä, koska aktiivisesti osallistuvat yhdistykset ovat alttiimpia vastaamaan kyselyyn.

Yhdistyksen mielipiteen ilmoittaminen kirjallisesti ja osallistuminen yleisötilaisuuteen olivat tavallisimmat osallistumistavat. Vastanneista joka viides oli antanut lausunnon. Lausuntoja antoivat yleisimmin aktiivisesti osallistuvat yhdistykset, kuten Luonnonsuojeluliiton jäsenyhdistykset. Nais- ja perhe- sekä harrastusjärjestöt ilmoittivat muita vähemmän erilaisia osallistumistapoja. Niiden vastaajilla osallistumistavat rajoittuivat tavallisesti yleisötilaisuuksiin.

Tavallisimmin osallistumattomuuden syyksi ilmoitettiin, ettei kaavoitus kuulunut yhdistyksen toimintaan. Edellisessä kyselyssä tavallisin syy oli, että kaavoitus ei kiinnosta. Tämä selitys ei noussut esiin tässä kyselyssä juuri lainkaan.

Vaikuttaminen

Yhteys suunnittelijaan koettiin tärkeimmäksi vaikutuskeinoksi kaavoitusprosessissa. Järjestökohtaiset erot olivat jälleen suuria. Harvemmin osallistuvilla nais- ja perhejärjestöillä sekä harrastusjärjestöillä tärkeitä vaikutustapoja oli lukumääräisesti vähän, ja niillä lausunnon antaminen oli harvinaista.

Kaavan sisällön ohella yhdistykset olivat pyrkineet vaikuttamaan myös vaikutusten arviointiin ja kaavoituksen pohjana oleviin selvityksiin. Erityisesti oli pyritty vaikuttamaan luonnonympäristöön, elinympäristön turvallisuuteen ja asumisviihtyisyyteen sekä rakennettuun ympäristöön liittyviin tekijöihin. Samat sisältöasiat nousivat esiin myös edellisessä kyselyssä.

Merkittävä osa (73 %) osallistuneista yhdistyksistä piti saamaansa tiedon määrää riittävänä; selvästi pienempi joukko katsoi, että näkemyksiä kuunneltiin riittävästi (38 %) ja että ne huomioitiin kaavoitusprosessissa riittävästi (25 %). Vastaajista 38 %:ia oli mielestään riittävästi vaikuttanut yhdistyksen kannalta merkittäviin asioihin. Noin joka kymmenes oli täysin tyytyväinen lopulliseen kaavaratkaisuun, jokseenkin tyytyväisiä oli puolet osallistuneista vastaajista.

Toimintatapojen muutos

Hieman yli kolmannes vastaajista ilmoitti huomanneensa kunnan toimintavoissa muutosta vuoden 2000 jälkeen. Kaavoitukseen osallistuneet huomasivat muutoksia useammin kuin osallistumattomat. Luonnonsuojeluyhdistyksistä kaksi kolmesta ja kotiseutuyhdistyksistä lähes joka toinen katsoi kunnan toimintatapojen muuttuneen vuoden 2000 jälkeen. Omakotiliiton jäsenistä noin 40 % arvioi

toimintatapojen muuttuneen. Luku on sama kuin Omakotiliiton vuonna 2001 toteuttamassa kyselyssä. Muiden järjestöjen kohdalla muutoksen huomaaminen oli harvinaisempaa. Toimintatapojen muutosta pidettiin lähes yksinomaan myönteisenä parantuneen tiedotuksen sekä avoimuuden ja yhteistyön lisääntymisen ansiosta.

Maakuntien toimintatapojen muutoksen huomaaminen oli harvinaisempaa. Luonnonsuojeluliiton vastaajat huomasivat eniten muutoksia sekä kunnan että maakunnan toimintatavoissa. Ne myös osallistuivat aktiivisimmin maakunta-kaavoitukseen. Omakotiliitto huomasi puolestaan muita järjestöjä vähemmän muutoksia maakunnan toimintatavoissa.

Yhdistyksen toimintatapojen havaittiin muuttuneen yhtä usein kuin aiemmassa kyselyssä, eli noin kolmannes kaikista yhdistyksistä ilmoitti muuttaneensa omia toimintatapojaan. Muutosta pidettiin lähes yksinomaan myönteisenä. Yhdistys oli pyrkinyt lisäämään aktiivisuuttaan kaavoituksessa.

Toimintatapoja koskeviin kysymyksiin saadut vastaukset olivat kokonaisuudessaan samansuuntaiset kuin aiemmasta kyselystä saadut vastaukset. Vain maakunnan toimintatapojen muutosta koskevat tiedot olivat uusia. Näissä kyselyissä saadut tulokset kunnan toimintatapojen muutoksesta vastaavat myös aiemmin Omakotiliiton järjestämän kyselyn tuloksia.

Tietotarpeet

Lisätiedon tarve kasvoi hieman aiempaan kyselyyn verrattuna. Nyt yli puolet vastanneista kaipasi lisää tietoa tai koulutusta kaavoitusasioissa. Eniten tietoa kaivattiin maakäyttö- ja rakennuslaista yleensä. Lisätiedon tarve oli erityisen suuri niillä järjestöillä, jotka osallistuivat aktiivisimmin kaavoitukseen.

Vastausprofiilit eri kattojärjestöjen yhdistyksillä

Kyselyssä tutkittuja asioita parhaiten selittävä taustatieto oli vastaajayhdistyksen kattojärjestö. Vastausprofiilin mukaan yhdistykset jakautuivat kahteen pääryhmään. Yhden muodostivat Luonnonsuojeluliitto (ja Natur och Miljö), Omakotiliitto, Kylätoiminta sekä Kotiseutuliitto (yhdessä Finlands svenska Hembygdsförbundin kanssa). Toisen muodostivat ns. nais- ja perhe- sekä harrastusjärjestöt, joita ovat Marttaliitto, Finlands svenska Marthaförbund, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Partiolaiset, Suomen Latu ja Veneilyliitto.

Kotiseutuyhdistykset ja Omakotiliitto toimivat muita useammin suurissa kaupungeissa ja Uudellamaalla. Luonnonsuojeluyhdistykset puolestaan toimivat tässä kyselyssä keskikokoisissa kunnissa ja koko maassa, vähiten kuitenkin Uudellamaalla. Monen kunnan alueella toimivia oli vähän. Kylätoiminnan jäsenyhdistykset sijoittuvat pääasiassa pieniin kuntiin ja muualle kuin Uudellemaalle. Näiden järjestöjen vastaajille oli tyypillistä, että:

- Kaikki kaava-asiakirjat olivat tuttuja yli kolmannekselle vastaajista
- Tietoa kaavahankkeista oli saatu useilla eri tavoilla. Lehti-ilmoituksen ja yleisötilaisuuden lisäksi myös kunnan lähettämä kirje ja tiedotusvälineet ovat tärkeitä tiedonsaantikanavia.
- Yhdistykset ovat varsin yleisesti osallistuneet kaavoitukseen ja käyttäneet monia osallistumistapoja.
- Huomattava osa yhdistyksistä oli muuttanut omia toimintatapojaan ja he ilmoittivat myös sijaintikuntansa toimintatapojen muuttuneen kaavoitusasioissa viime vuosina.
- Yhdistykset olivat yleensä kiinnostuneita saamaan lisätietoa kaavoituksesta.

Toisen vastaajaryhmän muodostivat nais- ja perhe sekä harrastusjärjestöt. Nais- ja perhejärjestöt (Maa- ja kotitalousnaisten Keskus, Marttaliitto ja MLL) toimivat kaikenkokoisissa kunnissa ja melko tasaisesti koko maassa, tosin jonkin verran järjestöjä toimi myös useamman kunnan alueella. Harrastusjärjestöt (Suomen Latu, Veneilyliitto ja Partiolaiset) taas toimivat suurissa kunnissa pääasiassa Uudellamaalla sekä Länsi- ja Keski-Suomessa. Näille järjestöille oli tyypillistä, että:

- Noin puolet vastaajista oli nähnyt ilmoituksen vireilletulosta, mutta muut asiakirjat olivat selvästi tuntemattomampia.
- Tietoa kaavahankkeesta oli saatu lähinnä lehti-ilmoituksesta.
- Harva yhdistys oli osallistunut kaavoitukseen. Yksityishenkilönä osallistuminen sen sijaan oli kohtalaisen tavallista. Tavallisimmin osallistuttiin yleisötilaisuuksiin.
- Yhdistykset toimintatavat olivat muuttuneet vähemmän kuin aktiivisesti osallistuneiden järjestöjen. Myös kuntien ja maakuntien toimintatavoissa oli muutoksia havainnut melko harva.
- Noin joka kolmas yhdistys toivoi saavansa lisätietoa kaavoituksesta, joten potentiaalista kiinnostusta kaavoitusasioihin kuitenkin on.

Kuntakoko ja osallistuminen

Kuntakoolla oli merkitystä useimmissa kyselyssä tutkituissa asioissa. Samoin kuin aiemmassa kyselyssä, suurimmissa, kaupunkimaisissa kunnissa eri asiakirjoihin tutustuminen ja osallistuminen oli yleisempää, osallistumistavat moninaisempia ja toimintatavat useimmin muuttuneita kuin pienissä kunnissa. Toisin kuin aiemmassa kyselyssä suurten kuntien vastaajat olivat tyytymättömämpiä omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa kuin pienten. Mielenkiintoinen havainto on se, että pienimmissä ja suurimmissa kunnissa osallistuminen tapahtuu muita useammin itse järjestetyillä tilaisuuksilla tai muuhun omaan aktiivisuuteen perustuvilla tavoilla.

Alueellinen sijainti selitti vastauksia vain vähän. Uusimaa erottui muusta maasta parhaiten, kuten edellisessäkin kyselyssä. Nyt sen merkitys jopa kasvoi hieman uusien järjestöjen mukaantulon myötä, koska suuri osa vastaajista oli pääkaupunkiseudun isoista kunnista.

Aineiston pohjalta ei edelleenkään voida varmasti sanoa, miksi kuntakoko selittää vastauksia, mutta alueellinen jako ei. Todennäköisiä selityksiä ovat jo aiemmassa kyselyssä esiintyneet seuraavat syyt (Hirvonen & Wallin 2002):

- Suuremmissa kunnissa on enemmän kaavahankkeita, joten myös osallistumiseen tarjoutuu enemmän mahdollisuuksia. Kaavoitukseen saattaa liittyä enemmän ristiriitaisia intressejä, mikä vuoksi osallistuminen koetaan tärkeäksi.
- Suurissa kunnissa saattaa olla suurempia yhdistyksiä ja niillä enemmän erilaisia resursseja osallistua ja käyttää siinä monia osallistumistapoja.
- Uudet osallistumistavat samoin kuin monet muutkin innovaatiot omakсутaan ehkä ensimmäisenä maan keskusalueilla ja isoilla paikkakunnilla, joilta ne vähitellen leviävät muihin kuntiin.
- Pienissä kunnissa asioita hoidetaan enemmän henkilötasolla, jolloin yhdistysten rooli välittävänä välittävänä tasona jää pienemmäksi.

4.2 Johtopäätökset

Keskeiset johtopäätökset

Kyselyssä korostui aiempaa voimakkaammin kansalaisjärjestökohtaiset erot tiedonsaannissa sekä kaavoitukseen osallistumisessa ja vaikuttamisessa. Erot olivat nähtävissä jo aiemmin järjestetyssä kyselyssä, mutta tässä ne voimistuivat edelleen, koska mukana oli aiempaa enemmän kaavoitukseen osallistumattomia järjestöjä.

Näyttää siltä, että perinteisesti kaavoituksessa mukana olleet järjestöt ovat ottaneet parhaiten vastaan maakäyttö- ja rakennuslain tarjoamat mahdollisuudet. Nämä järjestöt tuntevat muita paremmin erilaiset tietolähteet, niillä on useita osallistumistapoja sekä vakiintuneet suhteet kuntaan. Niillä kaavoitukseen osallistuminen on selvästi vakiintunut osaksi muuta toimintaa, koska esimerkiksi lausunnon antaminen on tavallista. Sen lisäksi että aktiivisesti osallistuvilla yhdistyksillä on laajemmat tiedonsaantikanavat niillä on myös myönteisempiä kokemuksia vaikutusmahdollisuuksistaan ja ne ovat huomanneet muita useammin toimintatapojen muutosta.

Vähemmän kaavoitukseen osallistuneet järjestöt ovat selvästi erilaisessa asemassa kuin kaavoitukseen yleisesti osallistuvat järjestöt. Ne saavat huonommin tietoa ja varsinainen osallistuminen jää tavallisesti yleistilaisuuden varaan. Kysely kuitenkin osoittaa, että vähemmän osallistuvat järjestöt ovat kiinnostuneita kaavoituksesta ja että monet kaipaavat siitä lisää tietoa ja koulutusta. Näiden yhdistysten sisällä on jo osittain käynnissä toimintatapojen muutos.

Kaavoitukseen osallistuvien ja osallistumattomien järjestöjen suurista eroista voidaan päätellä, että kaavoitusasioiden tuntemuksen lisääminen ja tietämys omasta roolista todennäköisesti edistävät osallistumista. Kansalaisten tasa-arvoisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen edellyttää tämän tietämyksen lisäämistä erityisesti sellaisissa järjestöissä, jotka eivät perinteisesti ole osallistuneet kaavoitukseen.

Erojen tasoittaminen vaatii myös osallisuuden ymmärtämistä aiempaa laajemmin. Edellisessä kyselyssä todettiin, että meneillään on sekä kuntien kaavoituskäytäntöjen että järjestöjen toimintatapojen muutos. Muutos näyttää jatkuvan tämän kyselyn perusteella. Kunnat tiedottavat kaavoituksesta aikaisempaa paremmin, avoimuus ja yhteistyö ovat lisääntyneet. Järjestöt osallistuvat aiempaa aktiivisemmin kaavoitukseen ja ne kokevat toimintatapojen muutoksen lähes yksinomaan myönteiseksi. Nykyisen maankäyttö- ja rakennuslain hengen vaaliminen edellyttää, että muutosprosessi jatkuu edelleen ja siinä huomioidaan erityisesti kaavoitukseen perehtymättömien järjestöjen tarpeet.

Kyselyn tulokset antavat uutta tietoa kansalaisjärjestöjen vaikuttamismahdollisuuksista. Yleisesti ottaen tyytyväisyys omiin vaikuttamismahdollisuuksiin heikkeni kaavoitusprosessin edetessä, mutta enemmistö osallistuneista yhdistyksistä oli edes jossain määrin tyytyväinen kaavaratkaisuun. Näyttää siltä, että osallistuvat järjestöt näkevät oman vaikuttamisensa osana muuta kaavoitusprosessia ja että saavutettu kaavaratkaisu nähdään kompromissina, joka ei välttämättä vastaa kaikkien osapuolten tavoitteita.

Näkökohtia osallistumisen seurantaan

Seuraavassa esitetään huomioita kansalaisjärjestökyselyn toteuttamisesta sekä kehittämideoita kansalaisjärjestöjen osallistumiskokemusten seurantaan.

Kysely osoittautui hyväksi tavaksi kerätä valtakunnallista seurantatietoa kansalaisten osallistumisesta, kuten edelliselläkin kerralla. Laajennettu kysely antoi aiempaa monipuolisemman kuvan järjestökentästä ja siten eri intressejä edustavien kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Moni-

puolisen järjestökentän vuoksi mukana oli eri-ikäisiä ja eri sukupuolta edustavia vastaajia. Jos kysely uusitaan, voidaan nykyistä otantaa pitää toimivana.

Tietyin väliajoin toistettavan kyselyn ongelmana on vertailukelpoisen tiedon tuottaminen, mikäli kyselyllä pyritään hakemaan uutta tietoa tai jos kysymyksen asettelua muutetaan. Kerättävän tiedon tulee olla ajankohtaista ja vastata seurantarapeeseen. Tästä esimerkkinä ovat kyselyyn lisätyt maakuntakaavoitusta koskevat kysymykset. Erityistä lisäarvoa toi kyselyyn myös se, että siinä huomioitiin mahdollinen yksityishenkilönä osallistuminen. Vaikka kysymyksen asettelu ei tässä osin ollut paras mahdollinen, sillä saatiin tietoa vähemmän kaavoitukseen osallistuvien yhdistysten jäsenten osallistumisaktiivisuudesta. Kyselyteemojen lisääminen ei kuitenkaan ole jatkossa perusteltua, koska se vertailukelpoisuuden lisäksi vähentää myös vastausaktiivisuutta. Mikäli kansalaisjärjestöjen kokemuksia osallistumisesta ja vuorovaikutuksesta halutaan syventää, tulee lomakekyselyä täydentää muilla seurantamenetelmillä.

Kaavoitukseen osallistumista ja vaikuttamista koskeva kysely

Arvoisa vastaanottaja,

Ympäristöministeriö ja alla mainitut kansalaisjärjestöt ovat kiinnostuneita siitä, miten viisi vuotta voimassa ollut maankäyttö- ja rakennuslaki on vaikuttanut kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien kehittymiseen. Kysely toteutetaan nyt toista kertaa, edellisen kerran kysely tehtiin syksyllä 2001.

Toivomme Teidän vastaavan oheisiin kysymyksiin järjestönne tai yhdistyksenne puolesta, oman paikallisen kokemuksenne mukaan. Voitte liittää kaikkiin kysymyksiin haluamianne suorasanaisia lisäselvityksiä, jos pidätte sitä tarpeellisena. Näin voitte antaa arvokasta tietoa ympäristöministeriölle ja omalle järjestöllenne lain toimivuudesta ja sen tavoitteiden toteutumisesta. Vastauksenne käsitellään luottamuksellisesti.

Pyydämme Teitä toimittamaan vastauksenne oheisessa kuoressa viimeistään 07.03.2005 ympäristöministeriöön. Näin toimimalla mielipiteenne ovat käytettävissä, kun maankäyttö- ja rakennuslain toimivuutta arvioidaan kevään 2005 aikana. Lisätietoja antavat Katri Tulkki ympäristöministeriöstä (puh. 09-160 39594) tai Hanna Ristisuo Teknillisestä korkeakoulusta (puh. 09-451 4092, hanna.ristisuo@hut.fi)

Kyselylomake on saatavana myös ruotsinkielisenä edellä mainituilta yhteyshenkilöiltä.

Kiitämme jo etukäteen vaivannäöstänne

Helsingissä 31.1.2005

Ympäristöministeriö, alueidenkäytön osasto

Finlands svenska hembygdsförbund
 Finlands svenska Marthaförbund
 Maa- ja kotitalousnaisten Keskus
 Mannerheimin Lastensuojeluliitto
 Marttaliitto
 Natur och Miljö
 Suomen Kotiseutuliitto
 Suomen Kylätoiminta
 Suomen Latu
 Suomen Luonnonsuojeluliitto
 Suomen Omakotiliitto
 Suomen Partiolaiset - Finlands Scouter ry
 Suomen Veneilyliitto - Finlands Båtförbund ry

Kaavoitukseen osallistumista ja vaikuttamista koskeva kysely

Yhdistyksen

nimi: _____

Yhdistyksen kattojärjestö:

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Kotiseutuliitto,

Suomen Kylätoiminta, Suomen Latu, Suomen Luonnonsuojeluliitto,

Marttaliitto, Suomen Omakotiliitto, Suomen Partiolaiset, Suomen Veneilyliitto

Yhdistyksen kotikunta tai toimialue: _____

TIEDONSAANTI KAAVOITUKSESTA

1. Oletteko tutustunut tai nähnyt seuraavia asiakirjoja, merkitkää tutut rastilla:

- kunnan vuotuinen **kaavoituskatsaus**
- kunnan **ilmoitus** uuden tai muutettavan kaavan **vireilletulosta**
- kaavaa alettaessa tehty **osallistumis- ja arviointisuunnitelma**
- kaavakartta** tai **kaavaselostus**

2. Jos yhdistyksen kotikunnassa tai toimialueella on vuoden 2000 jälkeen tullut vireille jokin **kaavahanke tai useampia kaavahankkeita** ja olette saanut siitä tiedon, niin miten tuon tiedon saitte? (Voitte mainita useampia)

- kaavoituskatsauksen avulla
- lehti-ilmoituksesta
- kunnan tai maakunnan liiton lähettämästä kirjeestä
- kunnan tai maakunnan liiton Internet-sivuilta
- viranomaisten järjestämässä yleisötilaisuudessa
- yhdistystoiminnan kautta
- kanssaihmisiltä
- tiedotusvälineistä
- jollain muulla tavalla,

miten: _____

3. Mitkä ovat olleet yhdistyksen kokemuksen mukaan tärkeimpiä tiedonsaantikanavia kaavoitusasioissa?

OSALLISTUMINEN KAAVAN LAATIMISEEN

4. Onko yhdistys osallistunut kaavan laatimiseen vuoden 2000 jälkeen?

ei.

Jos ei ole, niin mistä syystä:

- kaavoitusasiat eivät kuulu yhdistyksen toimintaan
- kaavoitus ei kiinnosta
- kunta tai maakunnan liitto ei ole tarjonnut sopivaa mahdollisuutta osallistua
- yhdistys ei tunne kaavoitusta riittävästi voidakseen osallistua
- jokin muu syy, mikä:

ei, mutta sen jäsenet ovat osallistuneet yksityishenkilöinä

kyllä.

Jos on, niin millaisesta kaavasta on ollut kysymys?

- Kunnan yleiskaavan tai asemakaavan laatimiseen
- Maakuntakaavan laatimiseen
- En osaa sanoa

Miten kaavan laatimiseen on osallistuttu?

- osallistamalla kunnan tai maakunnan liiton järjestämään yleisötilaisuuteen
- ottamalla yhteyttä suunnittelijaan
- ilmoittamalla kirjallisesti yhdistyksen mielipiteen
- tekemällä kaavasta muistutuksen sen ollessa julkisesti nähtävillä
- antamalla kaavasta lausunnon sen ollessa julkisesti nähtävillä
- hakemalla hallinto-oikeudelta muutosta kaavan hyväksymistä koskevaan kunnan päätökseen
- hakemalla ympäristöministeriöltä muutosta maakuntakaavan hyväksymistä koskevaan maakunnan liiton päätökseen
- järjestämällä itse asiasta yleisötilaisuuden
- ottamalla yhteyttä lautakuntien, kunnanhallituksen ja kunnanvaltuuston jäseniin tai maakunnan liiton luottamushenkilöihin
- ottamalla asiaan kantaa tiedotusvälineissä
- jollain muulla tavalla, miten:

5. Mitkä ovat yhdistyksen kokemuksen mukaan olleet tärkeimpiä vaikutuskeinoja

kaavoitusasioissa?

6. Mihin asioihin yhdistys on pyrkinyt vaikuttamaan kaavan valmistelussa?

- Kunnan tai maakunnan liiton tarjoamiin osallistumismahdollisuuksiin
- Kaavoituksen pohjana oleviin selvityksiin
- Kaavan vaikutusten arviointiin
- Kaavan sisältöön ja siinä erityisesti seuraaviin kysymyksiin:

OSALLISTUMISEN VAIKUTUKSET

7. Miten kuvailisitte yhdistyksen vaikutusmahdollisuuksia tuon kaavan tapauksessa:

Saimme tietoa kaavasta	☐ Ei lainkaan	☐ Niukasti	☐ Riittävästi
Näkemyksiämme kuunneltiin	☐ Ei lainkaan	☐ Niukasti	☐ Riittävästi
Näkemyksiämme otettiin huomioon kaavan valmistelussa	☐ Ei lainkaan	☐ Niukasti	☐ Riittävästi
Vaikutimme yhdistyksen kannalta merkittäviin asioihin	☐ Emme lainkaan	☐ Niukasti	☐ Riittävästi
Olemme tyytyväisiä lopulliseen kaavaratkaisuun	☐ Emme lainkaan	☐ Jokseenkin tyytyväisiä	☐ Täysin tyytyväisiä

Mitä muuta haluaisitte sanoa vaikutusmahdollisuuksistanne:

TOIMINTAPOJEN MUUTTUMINEN

8. Ovatko yhdistyksen **kotikunnan tai toimialueen kuntien** toimintatavat kaavoituksessa muuttuneet viimeisten viiden vuoden aikana

- Ei
- Kyllä.

Jos ovat, niin miten:

9. Ovatko yhdistyksen **toimialueen maakunnan liiton** toimintatavat kaavoituksessa muuttuneet viimeisten viiden vuoden aikana

- Ei
- Kyllä.

Jos ovat, niin miten:

10. Ovatko **yhdistyksen** omat toimintatavat kaavoitusasioissa muuttuneet viimeisten viiden vuoden aikana

- Ei
- Kyllä.

Jos ovat, niin miten:

TIEDOTTAMISTA JA KOULUTUSTA KOSKEVIA TOIVOMUKSIA

11. Yhdistys toivoo lisää tietoa tai koulutusta kaavoitukseen liittyvistä asioista:

- maankäyttö- ja rakennuslaista ja siinä erityisesti
 - kaavoitusmenettelystä
 - kaavojen sisältöä koskevista vaatimuksista
 - vaikutusselvityksistä ja vaikutusten arvioinnista
- hyvistä kaavoitus esimerkeistä
- jostain muusta, mistä:

Kiitos vaivannäöstänne!

Kuvailulehti

Julkaisija	Ympäristöministeriö Alueidenkäytön osasto	Julkaisu-aika	Syyskuu 2005
Tekijä(t)	Sirkku Wallin ja Hanna Ristisuo		
Julkaisun nimi	Kansalaisjärjestöjen kokemuksia kaavoitukseen osallistumisesta. Kansalaisjärjestökysely 2005.		
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut	Hirvonen-Wallin: Kansalaisjärjestöjen kokemuksia osallistumisesta. Maankäyttö- ja rakennuslain toimuuden seuranta ja arviointi. Ympäristöministeriön moniste 93.		
Tiivistelmä	<p>Kansalaisjärjestöjen osallistumisen seuranta aloitettiin vuonna 2001 järjestetyllä kyselyllä. Kysely uusittiin alkuvuodesta 2005. Tavoitteena oli saada tietoa siitä, miten maankäyttö- ja rakennuslaki on vaikuttanut kansalaisjärjestöjen tiedonsaantiin kaavoituksesta, niiden osallistumiseen ja vaikutusmahdollisuuksiin sekä siihen miten järjestöt ovat kokeneet omien osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksiensa kehittyvän. Mukaan otettiin uusia osallistumistapoja ja vaikuttamismahdollisuuksia mittaavia kysymyksiä. Kysymyksissä huomioitiin myös maakuntakaavoitus, johon liittyviä kokemuksia ei edellisessä kyselyssä tiedusteltu. Kysely kohdistettiin aiemman sijasta kaikkiaan kolmelletoista eri järjestölle. Kyselyn laajentaminen ja kysymyksenasettelun muuttaminen vähensivät tulosten vertailtavuutta vuoden 2001 kyselyyn kanssa.</p> <p>Kaavoitukseen oli osallistunut hieman alle 40 % kyselyyn vastanneista yhdistyksistä. Ilmoitus kaavan vireilletulosta tavoitti yhdistykset hyvin, muihin asiakirjoihin oli tutustuttu harvemmin. Lehti-ilmoitus oli selvästi tavallisin ja merkittävin tietolähde kaavoituksen vireilletulosta. Muita usein käytettyjä tiedonsaantikanavia olivat yleisötilaisuus, kaavoittajan lähettämä kirje sekä tiedotusvälineet yleensä. Yhteys suunnittelijaan koettiin tärkeimmäksi vaikutuskeinoksi kaavoitusprosessissa. Vaikutusmahdollisuuksiaan arvioidessaan merkittävä osa osallistuneista yhdistyksistä piti saamaansa tietoa riittävä; selvästi pienempi joukko katsoi, että heidän näkemyksiään kuunneltiin ja että heidän näkemyksensä huomioitiin kaavoitusprosessin aikana. Vain noin joka kymmenes oli täysin tyytyväinen lopulliseen kaavaratkaisuun. Hieman suurempi osuus oli kuitenkin mielestään voinut vaikuttaa yhdistyksen kannalta merkittäviin asioihin. Jo edellisessä kyselyssä tuli esiin sekä kuntien kaavoituskäytäntöjen että järjestöjen osallistumiseen liittyvien toimintatapojen muutos. Muutos näyttää jatkuvan tämän kyselyn perusteella. Kunnat tiedottavat kaavoituksesta aikaisempaa paremmin, avoimuus ja yhteistyö ovat lisääntyneet. Järjestöt osallistuivat mielestään aiempaa aktiivisemmin kaavoitukseen ja he kokivat toimintatapojen muutoksen lähes yksinomaan myönteiseksi.</p> <p>Kysely antaa aiempaa laajemman kuvan erilaisten yhdistysten kokemuksista. Kyselyssä korostuivat kansalaisjärjestökohtaiset erot tiedonsaannissa sekä kaavoitukseen osallistumisessa ja vaikuttamisessa. Perinteisesti kaavoituksessa mukana olleet järjestöt tunsivat muita paremmin erilaiset tietolähteet, niillä oli useita osallistumistapoja ja vakiintuneet suhteet kuntaan. Niillä oli myös myönteisempiä kokemuksia vaikutusmahdollisuuksistaan ja ne huomasivat muita useammin toimintatapojen muutosta. Vähemmän kaavoitukseen osallistuneet järjestöt ovat erilaisessa asemassa kuin kaavoitukseen yleisesti osallistuvat järjestöt. Heidän tiedonsaantimahdollisuutensa olivat niukemmat ja varsinainen osallistuminen jäi tavallisesti yleisötilaisuuden varaan. Kysely kuitenkin osoittaa, että myös vähemmän osallistuvat järjestöt olivat kiinnostuneita kaavoituksesta ja että monet kaipaavat siitä lisää tietoa ja koulutusta.</p>		
Asiasanat	Osallistuminen ja vuorovaikutus, kaavoitus, kansalaisjärjestöt, kansalaisten osallistuminen		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Suomen ympäristö 783		
Julkaisun teema	Alueiden käyttö		
Rahoittaja/ toimeksiantaja	Ympäristöministeriö		
	ISSN	ISBN	
	1238-7312	951-731-328-4 (nid.), 951-731-329-2 (PDF)	
	Sivuja	Kieli	
	56	suomi	
	Luottamuksellisuus	Hinta	
	julkinen		
Julkaisun myynti/ jakaja	Edita Publishing Oy, Asiakaspalvelu, PL 800, 00043 Edita puh. 020 450 05, telefax 020 450 2380 sähköposti: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi, www-palvelin: http://www.edita.fi/netmarket		
Julkaisun kustantaja	Ympäristöministeriö		
Painopaikka ja -aika	Edita Prima Oy, Helsinki 2005		
Muut tiedot	Yhteyshenkilö ympäristöministeriössä: Katri Tulkki, puh. (09) 1603 9594		

Presentationssblad

Utgivare	Miljöministeriet Markanvändningsavdelningen	Datum	September 2005
Författare	Sirkku Wallin och Hanna Ristisuo		
Publikationens titel	Kansalaisjärjestöjen kokemuksia kaavoitukseen osallistumisesta. Kansalaisjärjestökysely 2005. Medborgarorganisationernas erfarenheter av deltagande i planläggning. Enkät riktad till medborgarorganisationer 2005.		
Publikationens delar/ andra publikationer inom samma projekt	Hirvonen–Wallin: Kansalaisjärjestöjen kokemuksia osallistumisesta. Maankäyttö- ja rakennuslain toivuuden seuranta ja arviointi (Medborgarorganisationernas erfarenheter av deltagande. Uppföljning och utvärdering av hur markanvändnings- och bygglagen fungerar). Ympäristöministeriön moniste 93.		
Sammandrag	<p>Uppföljningen av medborgarorganisationernas deltagande i planläggningen inleddes med en enkät år 2001. I början av år 2005 genomfördes en ny enkät. Syftet med enkäten var att utreda på vilket sätt markanvändnings- och bygglagen har påverkat medborgarorganisationernas tillgång till information, deras aktiva deltagande och inflytandemöjligheter samt hur organisationerna uppfattar att de egna möjligheterna till deltagande och påverkan håller på att utvecklas. I enkäten ingick frågor om nya former av deltagande och påverkan. I enkäten beaktades även landskapsplanläggning, som inte hade berörts i den föregående enkäten. I stället för fem organisationer riktades enkäten denna gång till totalt tretton olika organisationer. Den breddade uppläggningsen av enkäten och de ändrade frågeformuleringarna innebar att resultaten inte var helt jämförbara med resultaten från enkäten 2001.</p> <p>Något mindre än 40 % av organisationerna hade deltagit i planläggning. Kungörelserna om att en plan anhängiggjorts hade nått organisationerna väl, medan andra dokument hade studerats mer sällan. Tidningsannonser var den klart vanligaste och mest betydande informationskällan i fråga om anhängiggjorda planer. Andra ofta anlitade informationskanaler var publika evenemang, brev från planläggaren samt medierna i allmänhet. Kontakter med planeraren upplevdes som det viktigaste sättet att påverka en planläggningsprocess. En betydande del av organisationerna ansåg att de fått tillräckligt med information; betydligt färre organisationer ansåg däremot att de fått genklang för sina synpunkter eller att dessa hade beaktats under planläggningsprocessen. Endast ungefär var tionde svarsgivare var helt nöjd med den slutliga planläggningslösningen. En något större andel ansåg dock att de hade haft möjlighet att påverka i ärenden som de själva upplevt som viktiga. Redan den föregående enkäten hade pekat på en förändring i organisationernas medverkandep Praxis. På basis av den färskaste enkäten tycks förändringarna fortgå. Kommunerna tillhandahåller numera bättre information om planläggning, samtidigt som öppenheten och samarbetsviljan har ökat. Organisationerna anser att de mer aktivt än tidigare kan delta i planläggningen, och de uppfattar förändringen som nästan enbart positiv.</p> <p>Enkäten erbjuder en mångsidigare bild av olika organisationers erfarenheter. I enkäten accentuerades organisationsspecifika skillnader i tillgången till information samt även i deltagande och påverkan. De organisationer som av tradition har deltagit i planläggning kände bättre till olika informationskällor. De använde sig också av fler sätt att delta, och de hade etablerade kontakter med kommunen. De hade också gynnsammare erfarenheter av sina påverkningsmöjligheter, och de observerade oftare än andra att förändringar inträffat i gängse Praxis. Organisationer som i mindre utsträckning deltar i planläggning befinner sig i en annan position än organisationer som deltar ofta. De mindre aktiva organisationerna hade sämre tillgång till information, och deras egentliga deltagande inskränkte sig ofta till de publika evenemangen. Enkäten ger dock vid handen att även mindre aktiva organisationer är intresserade av planläggning och att de i många fall önskar sig utförligare information och utbildning.</p>		
Nyckelord	Deltagande och växelverkan, planläggning, medborgarorganisationer, medborgardeltagande		
Publikationsserie och nummer	Miljön i Finland 783		
Publikationens tema	Markanvändning		
Finansiär/ uppdragsgivare	Miljöministeriet		
	ISSN	ISBN	
	1238-7312	951-731-328-4, 951-731-329-2 (PDF)	
	Sidantal	Språk	
	56	finska	
	Offentlighet	Pris	
	offentlig		
Beställningar/ distribution	Edita Publishing Ab, Kundenservice, PB 800, FIN-00043 Edita, Finland tel. +358 20 451 05, telefax +358 20 450 2380 e-mail: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi, www-server: http://www.edita.fi/netmarket		
Förläggare	Miljöministeriet		
Tryckeri/ tryckningsort och -år	Edita Prima Ab, Helsingfors 2005		
Övriga uppgifter	Kontaktperson vid miljöministeriet: Katri Tulkki, tfn (09) 1603 9594		

Documentation page

Publisher	Ministry of the Environment Land Use Department	Date	September 2005
Author(s)	Sirku Wallin and Hanna Ristisuo		
Title of publication	Kansalaisjärjestöjen kokemuksia kaavoitukseen osallistumisesta. Kansalaisjärjestökysely 2005. Non-governmental organizations and the experiences of participation in land use planning. A survey for NGOs 2005.		
Parts of publication/ other project publications	Hirvonen-Wallin: Experiences of the NGOs participation in land use planning. Monitoring and evaluation of the Land Use and Building Act.		
Abstract	<p>The monitoring of NGO's participation in land use planning was began with a survey in 2001. The survey was repeated at the beginning of year 2005. The aim was to acquire information on the experiences of NGO's access to information, their participation and possibilities to make an impact in land use planning as well as the possible change of practices during the new Land Use and Building Act. Some new questions measuring different means of participation were included. Also the regional land use planning was taken into consideration. The survey covered thirteen different organisations, whereas the previous survey focused on only five organisations. This together with changing some questions reduces the comparability with the previous survey in 2001.</p> <p>A little less than 40% of those organisations that answered the questionnaire had participated in land use planning. The announcement of initiating a new plan reached organisations well, but other documents were seen less often. The most important and most common source of information was an announcement in a newspaper. Other often used sources of information were public meetings, a letter from a planner and media in general. The most important means of making impact in the planning process was the contact to the correspondent planner. When assessing their possibilities to make the impact, a significant part of participated respondents felt they had received enough information; a distinctly smaller group felt they had been heard and noticed during the process. Only about one out of ten participated respondents were totally satisfied with the final land use plan. However, a little bigger group thought that they had managed to make the impact in issues of real significance. Already in the previous survey, there was a certain change to be seen; both in the planning practices in municipalities as well as in the participation of organisations. This change seems to continue according to this survey, too. It seems that municipalities are giving information on land use planning better than before and that cooperation and openness have increased. Also the organisations thought that they had been participating more actively than before. They also felt that this change in their own practices had been almost exclusively a positive one.</p> <p>This survey gives an even broader picture of experiences in different NGOs. The differences between organisations were pronounced in their access to information, participation and impact making. Those organisations that have traditionally taken part in planning, knew different sources of information better than other organisations, used several means of participating and had keen connections with municipalities. They also had more positive experiences of their possibilities to impact, and they noticed changes in practices more often than others. Those organisations that participated less in planning have a different position. They had smaller possibilities to get information and their most common means of participation was to attend to public meetings. However, this survey shows that also the less participating organisations were interested in land use planning and many of them wished for more information and training in planning.</p>		
Keywords	Participation and interaction, land use planning, non-governmental organizations (NGOs), public participation		
Publication series and number	The Finnish Environment 783		
Theme of publication	Land Use		
Financier/ commissioner	Ministry of the Environment		
	ISSN 1238-7312	ISBN 951-731-328-4, 951-731-329-2 (PDF)	
	No. of pages 56	Language Finnish	
	Restrictions for public use	Price	
For sale at/ distributor	Edita Publishing Ltd, Box 800, FIN-00043 Edita, Finland tel. +358 20 451 05, telefax +358 20 450 2380 e-mail: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi, www-server: http://www.edita.fi/netmarket		
Financier of publication	Ministry of the Environment		
Printing place and year	Edita Prima Ltd, Helsinki 2005		
Other information	Contact at the Ministry of the Environment: Katri Tulkki, tel. +358 9 1603 9594		